

POKOLENIE Z w finansach i na rynku pracy.

Jak pokolenia Z, X i Y różnią się w świetle danych i badań.

Spis treści

01

Pokolenie Z, X i Y w świetle danych

związanych ze zmianami społeczno-demograficznymi i rozwojem nowych technologii

4

Część 1

Ogólny obraz demograficzno-społeczny

6

Część 2

Obraz przez pryzmat zmian związanych z rozwojem nowych technologii

12

02

Pokolenie Z, X i Y w świecie finansów

18

Jak młodzi się zadłużają w świetle danych KRD

20

Z, X, Y w świecie finansów w świetle wyników badania

22

03

Pokolenie Z, X i Y na rynku pracy

26

Praca w świetle danych

28

Z, X, Y na rynku pracy w świetle wyników badania

32

Wstęp

Świat się diametralnie zmieniał w ostatnich latach, szczególnie pod wpływem rozwoju technologii cyfrowych. Młodzi z pokolenia Z żyją zupełnie w innej rzeczywistości, niż ta, kiedy w dorosłość wchodziło pokolenie X i Y. Dotyczy to zarówno zmian społecznych, demograficznych jak i technologicznych.

Ale jak te zmiany wpływają na młodych w kontekście pracy? Na co muszą być przygotowani obecni oraz przyszli pracodawcy zatrudniający osoby z pokolenia Z? Jak Zetki będą sobie radziły w świecie finansów? Na jakie aspekty muszą zwrócić uwagę firmy kierujące do młodych swoją ofertę? Z jakimi wyzwaniem będą musieli sobie poradzić rodzice osób z pokolenia Z?

Na te pytania postaramy się odpowiedzieć w tym raporcie.

Raport przedstawia pokolenie Z, w porównaniu do pokolenia X i Y, poprzez pryzmat analizy danych oraz wyników badania, które zostało przeprowadzone na potrzeby raportu. Sprawdziliśmy, jak Zetki różnią się od Y-ów i X-ów w kontekście zachodzących zmian oraz ich podejście do pracy i finansów. W literaturze istnieje kilka podziałów granicznych określających pokolenie X, Y i Z. Mówi się już nawet o pokoleniu Alfa ok. 2010 r., jednak my przyjęliśmy następujące założenia odnośnie badanych i porównywanych w raporcie pokoleń:

Z urodzeni: 1995-2019: 0-24 lata

Y (millenials) urodzeni: 1980-1994: 25-39 lat

X urodzeni: 1965-1979: 40-54 lata

01

Pokolenie Z, X i Y w świetle danych

związanych ze zmianami
społeczno-demograficznymi
i rozwojem nowych
technologii

01

Osobom z pokolenia Z trudno sobie wyobrazić świat bez otwartych granic w Europie, możliwości podróżowania, sklepów pełnych towarów, realizowania swoich pasji, życia po swojemu i oczywiście ...ze smartfonem w ręku.

Zetki w porównaniu do osób z pokolenia X i Y będą żyły dłużej, w większych i lepiej wyposażonych mieszkaniach. Będą mniej religijne lub ich religijność będzie miała inny wymiar. Później będą zakładały rodziny i częściej żyły w niesformalizowanych związkach. W świecie pełnym dóbr konsumpcyjnych i zachodzących zmian społecznych - wolność i swoboda wyboru będą dla nich kluczowymi wartościami. Zachodzące zmiany społeczno-demograficzne spowodują, że pokolenie Z:

- **będzie musiało pracować dłużej od poprzednich pokoleń, o co najmniej kilka lub nawet 10 lat, by utrzymać siebie i starzejące się społeczeństwo,**
- **kobiety będą musiały być bardziej aktywne zawodowo, by nie podlegać w przyszłości wykluczeniu finansowemu.**

Upowszechnianie się i rozwój technologii, szczególnie w ostatnich kilkunastu latach, bardzo wpłynęło na pokolenie Z. Dla tych osób nie jest to już jednak „nowa technologia”. Przyjęto bowiem zakładać, że technologia, która powszechnie pojawiła się w danym kraju przed przyjściem na świat danej osoby, nie będzie już dla niej „nową technologią” tylko „technologią codzienną”, narzędziem pracy, rozrywki i komunikacji.

Jednak ten stały dostęp do internetu oraz możliwości jakie daje, włączenie do codziennego życia korzystania z portali social mediowych, presja na zdobywanie w nich uznania, budowanie wizerunku, cyberprzemoc, większa rola znajomości wirtualnych, a także szereg zmian społecznych, w tym większa liczba rozwodów powodują, że coraz więcej nastolatków nie radzi sobie z problemami i narastającym stresem. Pojawia się problem fonoholizmu czyli uzależnienia od telefonów i internetu oraz bardzo niepokojące zjawisko zwiększającej się liczby problemów psychicznych i prób samobójczych wśród nastolatków.

Rodziny i pracodawcy będą musiały się zmierzyć również z coraz większą niecierpliwością pokolenia Z, które oczekuje odpowiedzi oraz załatwienia spraw i realizacji planów w możliwie jak najkrótszym terminie.

Ogólny obraz demograficzno-społeczny

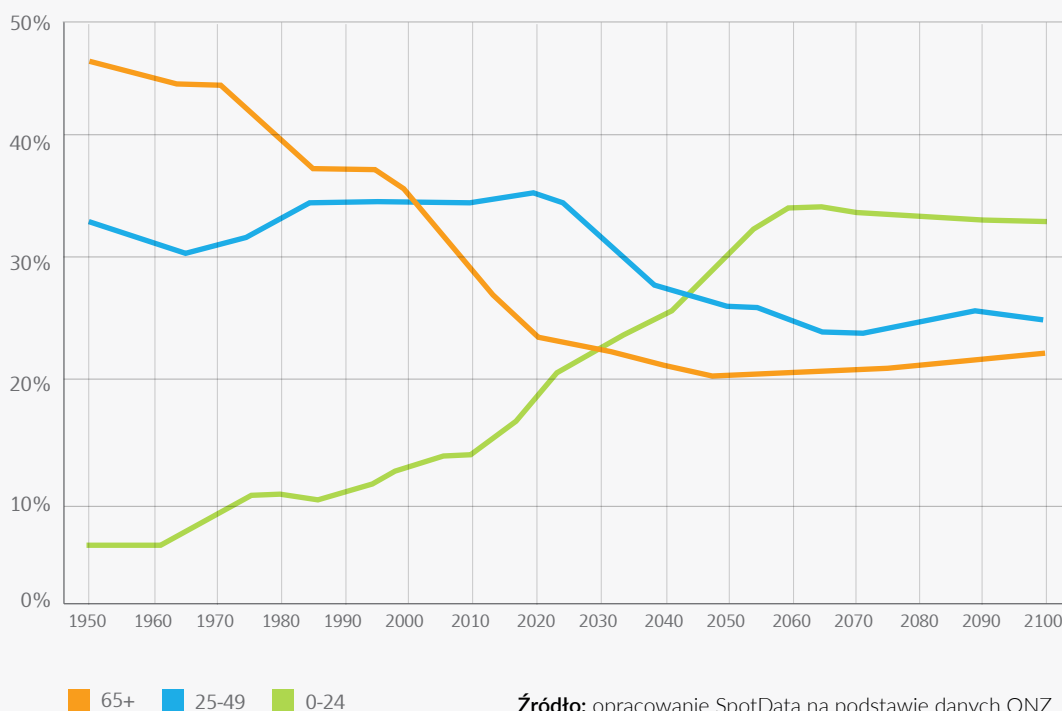
➤ Polskie społeczeństwo się starzeje, a udział osób młodych w populacji spada. Zetki będą żyły dłużej o około 6-8 lat niż poprzednicy z pokolenia X i Y. To spowoduje, że będą musiały pracować dłużej o co najmniej kilka lub nawet 10 lat, by zarobić na siebie oraz zwiększając się liczbę emerytów.

W 1950 r. osoby do 24. roku życia stanowiły prawie połowę populacji, podczas gdy w 2018 r. już tylko 26 proc. W tym czasie udział osób 65+ zwiększył się z 5 proc. do 17 proc. Według prognoz ONZ w 2100 r. osoby powyżej 65. roku życia będą stanowiły 34 proc., a te w wieku 0-24 tylko 23 proc.

Coraz trudniej utrzymać zastępowalność pokoleń w Polsce. Podczas gdy współczynnik dzietności w 1980 r. wynosił 2,28, to w 2017 r. już tylko 1,45.

WYKRES 1 Procentowy udział wybranych grup wiekowych w populacji Polski.

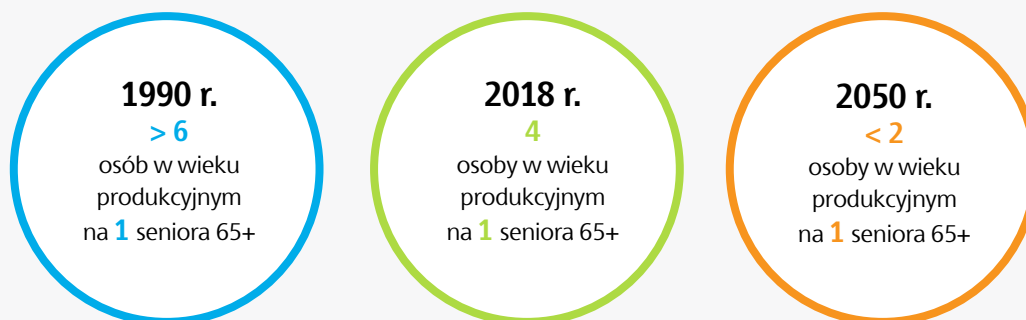
Polacy żyją coraz dłużej. Statystyczny mężczyzna urodzony w 2017 r. będzie żył 74, a kobieta prawie 82 lata. To o prawie 6-8 lat dłużej niż osoby z pokolenia X i Y. Dodatkowo, jeśli osoba osiągnie 60. rok życia, to statystycznie będzie żyła jeszcze dłużej. To oznacza, że przy obniżonym wieku emerytalnym do 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, na emeryturze spędzą więcej lat. W 2017 r. 60-letnia kobieta – miała przed sobą 24,3 lata życia na emeryturze.

Gdy w 1990 r. pokolenie X wchodziło na rynek pracy, na jednego seniora w wieku 65+ przypadało ponad 6 osób w wieku produkcyjnym (15-64).

SCHEMAT 1

Liczba osób w wieku produkcyjnym (15-64) przypadająca na liczbę osób w wieku 65+.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu i prognoz ONZ na 2050 r.

Pokolenie X oraz rozpoczynające pracę Zetki żyją w czasach, gdy na jednego seniora przypadają już tylko 4 osoby. W 2050 r., gdy wszystkie osoby z obecnego pokolenia Z będą już na rynku pracy, na jednego seniora będą przypadały mniej niż 2 osoby w wieku produkcyjnym. Na młodych będzie spoczywał obowiązek utrzymania zarówno finansowego jak i pielęgnacyjnego zwiększającej się liczby seniorów.

W Polsce na koniec 2018 r. było już 1,67 mln osób w wieku 80+, podczas gdy w 2000 r. ponad 2 razy mniej. Według prognoz GUS w 2050 r. takich osób w Polsce będzie 3,5 mln.

Obecne Zetki nie myślą jeszcze o emeryturze, bo dopiero się uczą lub wchodzi na rynek pracy, ale z pewnością w ciągu ich życia zawodowego kwestie związane z systemem emerytalnym zdążą się jeszcze kilka razy zmienić. Nie ulega jednak wątpliwości, że osoby z pokolenia Z będą pracować znacznie dłużej – może nawet o 10 lat niż poprzednicy.

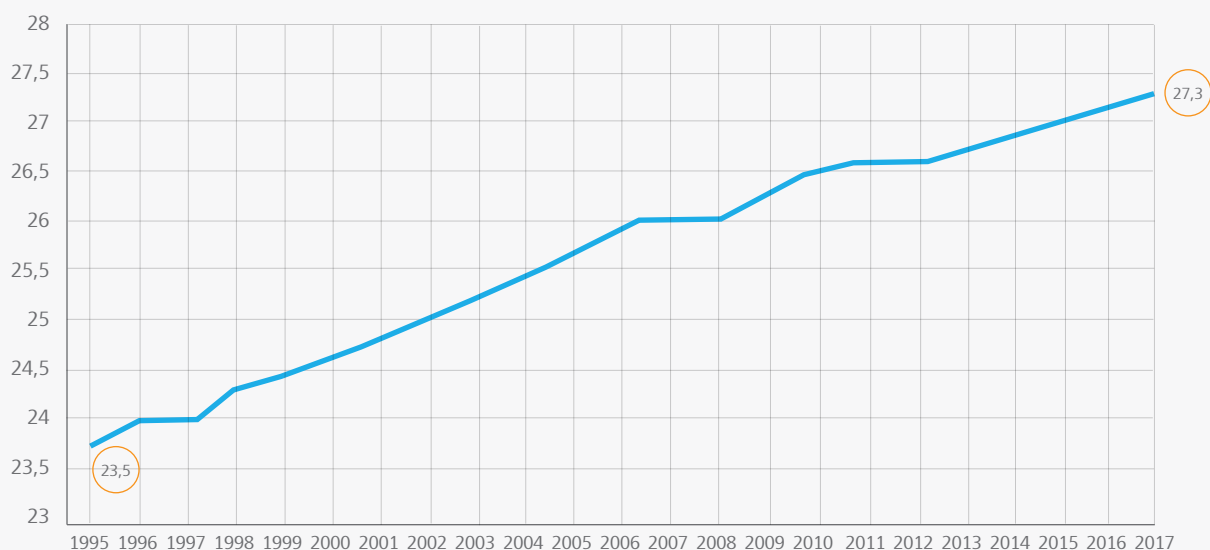

➤ Młodzi z pokolenia Z będą coraz później zakładali rodziny, często pewnie nieformalne ze względu na zachodzące zmiany społeczne. Zwiększy się liczba rozwodów. To spowoduje, że więcej kobiet Zetek niż tych z pokolenia X i Y będzie aktywnych zawodowo, by móc sobie zapewnić środki do życia.

W 2003 r. kobieta wychodziła za mąż, mając średnio około 23 lat, ale już w 2017 r. mając ponad 27 lat. Od wielu lat wiek kobiet rodzących swoje pierwsze dziecko systematycznie rośnie. Jeszcze w 1995 r. Polka z pokolenia X rodziła pierwsze dziecko, mając 23,7 lat podczas gdy w 2017 r. kobieta milenials w wieku 27,3.

WYKRES 2

Średni wiek Polek rodzących pierwsze dziecko, w latach.

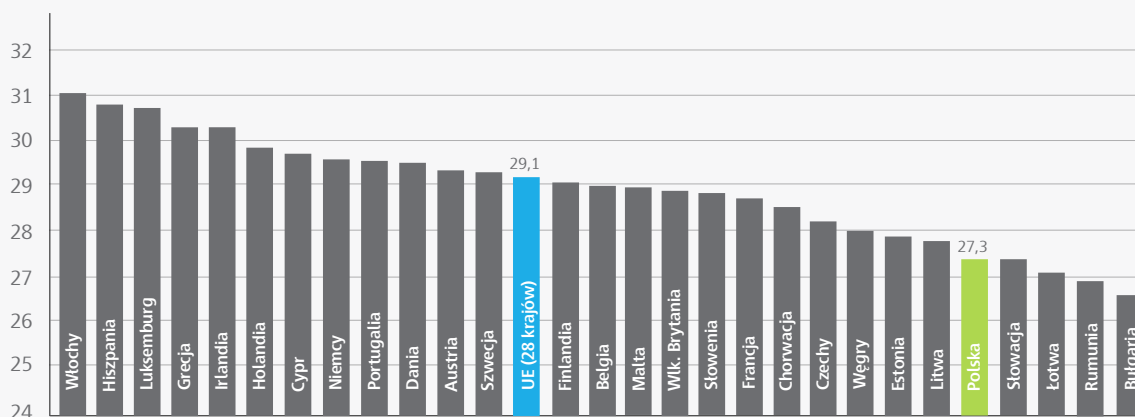

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

Co prawda, na tle krajów Unii Europejskiej kobiety w Polsce rodzą pierwsze dziecko stosunkowo wcześnie, to jednak obserwując tendencję wzrostową na przestrzeni ostatnich lat, można się spodziewać, że Polki z pokolenia Z będą rodziły swoje pierwsze dziecko już po trzydziestce.

WYKRES 3

Średni wiek kobiet rodzących pierwsze dziecko w 2017 r., w latach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

W Polsce coraz więcej par się rozwodzi. **W 1960 r. rozwodziło się 6 par na 100 zawartych małżeństw, w 2000 r. już ponad 20 par, a w 2016 r. prawie 33 pary.** Wskaźnik rozwodów w Polsce jest jednym z niższych w Unii Europejskiej, ale od lat wzrasta i można się spodziewać, że w najbliższych latach będzie się zbliżał do średniej europejskiej, która wynosi już ponad 43 rozwody na 100 zawartych małżeństw. Można zakładać, że jeśli Polska będzie podążała za trendami zachodnimi, większy odsetek osób będzie żył w związkach nieformalnych.

Zmiana stylu życia, późniejsze zakładanie rodziny, życie w związkach nieformalnych spowodują, że więcej kobiet będzie musiało być aktywnych zawodowo. Zetki będą musiały być bardziej samowystarczalne w kwestii finansów, bo nie będą mogły sobie pozwolić na utrzymywanie przez partnera czy męża. W krajach Unii Europejskiej w 2018 r. aktywnych zawodowo było średnio 68,3 proc. kobiet w wieku 15-64 lata, podczas gdy w Polsce 63,3 proc.

➤ **Pokolenie Z ma mniej rodzeństwa niż poprzednicy i żyje w zupełnie innych warunkach mieszkaniowych niż pokolenie X i Y. Wychowane w znacznie większym dobrobycie będzie w przyszłości oczekiwać coraz lepszego standardu życia. Będzie również bardziej niecierpliwe w kwestii posiadania dóbr materialnych oraz mieszkania.**

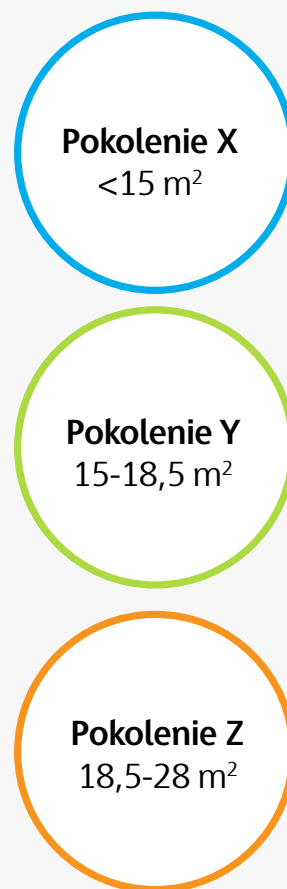
W 2002 r. w Polsce było ponad 1 mln rodzin z trójką dzieci i więcej, a w 2011 r. już tylko trochę ponad 600 tys. Osoby z pokolenia Z częściej są jedynakami lub mają tylko jedno rodzeństwo niż poprzednicy z pokolenia X i Y, którzy częściej wychowywali się w rodzinach wielodzietnych. Upowszechniający się model rodziny 2+1 sprawia, że jedynacy muszą dopiero uczyć się pewnych kompetencji społecznych i je rozwijać, w przeciwieństwie do rówieśników z rodzeństwem.

Pokolenie Z żyje w innych warunkach mieszkaniowych. Od czasu młodości pokolenia X średnio prawie dwukrotnie zwiększyła się powierzchnia użytkowa mieszkania w m² przypadająca na jednego mieszkańca. W 1970 r. wynosiła ona niecałe 13 m², podczas gdy w 2017 r. już prawie 28 m².

Na przestrzeni ostatnich lat poprawiło się wyposażenie mieszkań w dobra trwałego użytku. Młodemu z pokolenia Z może być trudno sobie wyobrazić, że jeszcze w 2000 r., czyli w czasach, gdy oni byli bardzo mali, a w dorosłość wkraczało pokolenie Y,

SCHEMAT 2

Powierzchnia użytkowa mieszkania w m² przypadająca na 1 mieszkańca.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie Roczników Statystycznych GUS.

w statystykach GUS taka kategoria jak „telefon komórkowy” nawet nie istniała. Z kolei w 2017 r. już ponad 96 proc. gospodarstw domowych posiadało telefon komórkowy, w tym prawie 61 proc. - smartfona.

TABELA 1 Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytku, w procentach.

PRZEDMIOT	POKOLENIE Y (2000 R.)	POKOLENIE Z (2017 R.)
samochód osobowy	47,2%	65,0%
telefon komórkowy	brak	96,2%
komputer osobisty	14,3%	75,9%
zmywarka do naczyń	1,8%	31,8%

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie Roczników Statystycznych GUS.

Pokolenie Z, które jest wychowywane w warunkach bytowych na coraz wyższym poziomie, w przyszłości będzie oczekiwało jeszcze wyższego standardu życia. Będzie się to przejawiało m.in. w wyposażeniu wnętrz we wszelkie nowinki technologiczne oraz dobra trwałe, jeszcze bardziej podnoszące komfort życia. Zetki mogą się w przyszłości spodziewać większej pomocy ze strony rodziców, którzy już się dorobili, np. w zakupie pierwszego mieszkania. Fakt, że więcej Zetek jest jedynakami lub ma tylko jedno rodzeństwo sprawia, że więcej rodziców będzie sobie mogło na taką pomoc pozwolić. Dodatkowo osoby z Pokolenia Z będą mogły

częściej liczyć na mieszkania po dziadkach. Z-tki będą posiadali znacznie więcej aktywów spadkowych niż ich poprzednicy.

Z drugiej jednak strony wcześniejsze posiadanie mieszkań oraz różnych dóbr materialnych, na które poprzednie pokolenia musiały latami pracować i oszczędzać, sprawia, że pokolenie Z będzie dużo bardziej niecierpliwe. Nie będzie potrafiło latami dochodzić do wyższego standardu życia, tylko będzie oczekiwało szybszej realizacji swoich planów materialnych.

➤ **Młodzi Polacy stają się coraz mniej religijni i najszybciej na świecie odchodzą od Kościoła. Może to mieć wpływ na ich zachowania na rynku pracy, w szczególności na zwiększenie liczby kobiet aktywnych zawodowo.**

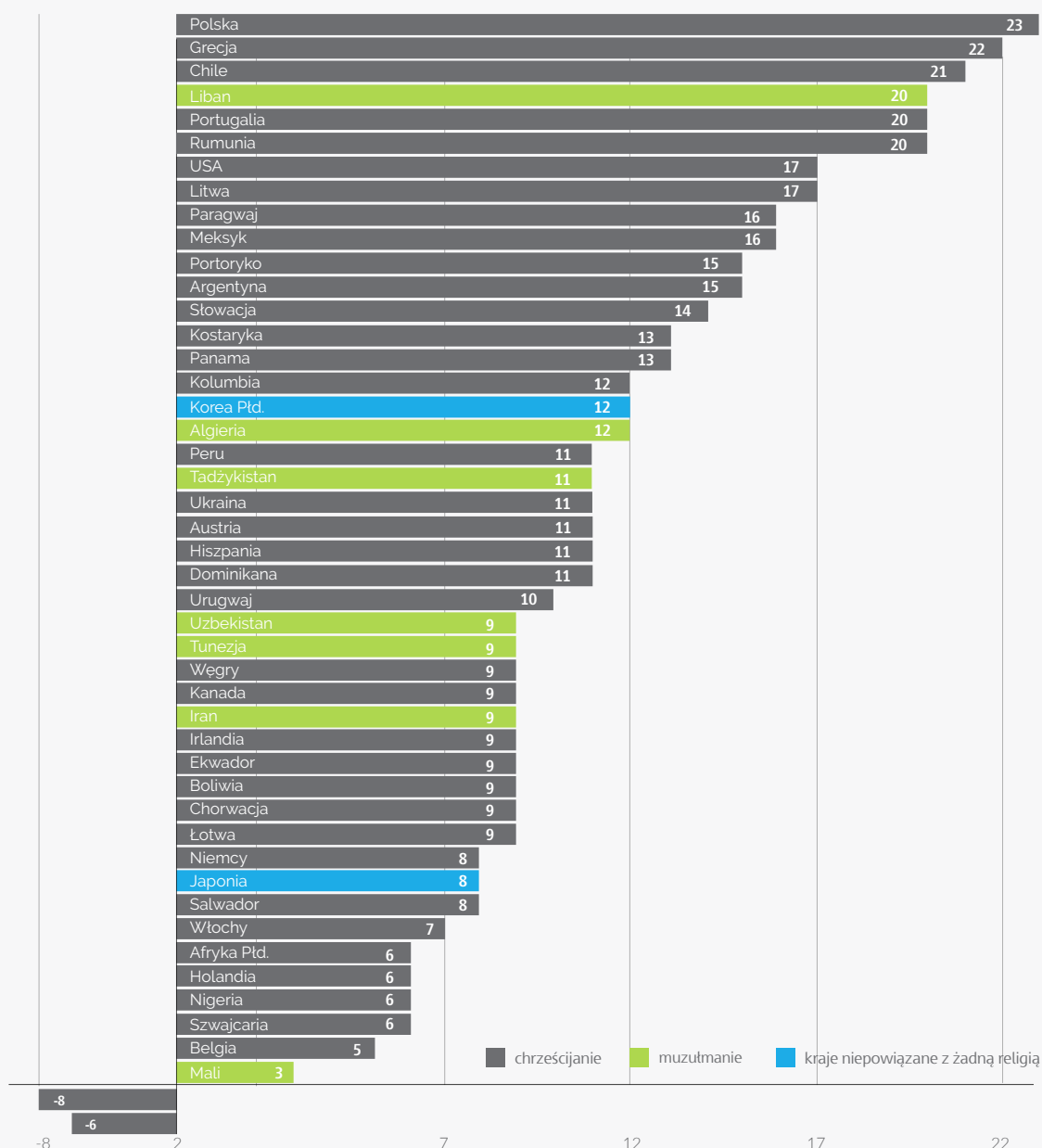
Według badania, które zostało przeprowadzone w 108 krajach przez Pew Research Center, Polska jest na pierwszym miejscu, jeśli chodzi o różnice w religijności między osobami z młodszego (18-39) i starszego (40+) pokolenia. Dla Polaków poniżej 40. roku życia religia jest ważna dla 16 proc., podczas gdy dla osób w wieku 40 lat i więcej – jest ona ważna dla 40 proc. Na tle badanych krajów Polska wyróżnia się też największą luką między starszymi a młodszymi, którzy deklarują, że raz w tygodniu chodzą do kościoła: do 40. roku życia takich osób jest 26 proc., a w grupie powyżej 40 lat - 55 proc.

Według badania „World Values Survey 2005” przeprowadzonego w 48 krajach na grupie 26 711 kobiet w wieku 18-55 lat, więcej kobiet (56 proc.) było aktywnych zawodowo w grupie osób niereligijnych, podczas gdy wśród kobiet religijnych ten odsetek był niższy i wynosił 43 proc.

Nie ma dokładnych badań analizujących związki między religijnością a pracą w Polsce, jednak na podstawie powyższych danych można postawić hipotezę, że również w naszym kraju odchodzenie młodych od Kościoła będzie można połączyć z większą aktywnością zawodową kobiet.

WYKRES 4

Różnica między młodymi (18-39) a starszymi (40+), którzy uważają, że religia jest dla nich bardzo ważna, w punktach procentowych.

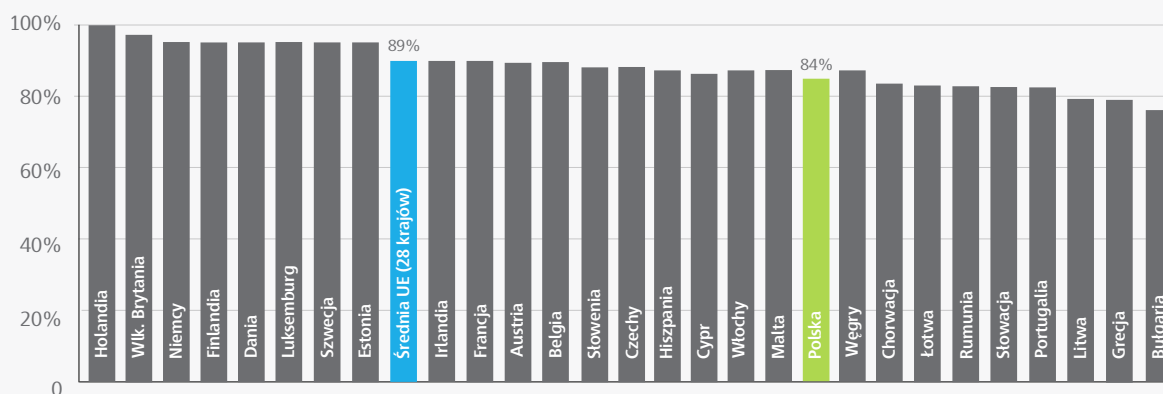

Obraz przez pryzmat zmian związanych z rozwojem nowych technologii.

➤ Pokolenia Z, X, Y różnią się, jeśli chodzi o codzienne używanie internetu oraz narzędzia do korzystania z niego. Zetki znacznie częściej korzystają z internetu za pośrednictwem telefonu niż starsze pokolenia. W przyszłości wszelkie usługi finansowe, które nie będą dostępne w ich smartfonie, nie będą dla nich istniały.

Dostęp do internetu jest coraz bardziej powszechny. Odsetek gospodarstw domowych, które miały dostęp do internetu w Polsce w 2018 r. (84 proc.), jest zbliżony do średniego poziomu unijnego (89 proc.). Co ciekawe, prawie wszystkie (99 proc.) gospodarstwa domowe, w których są dzieci, mają dostęp do internetu, w gospodarstwach bezdzietnych (uwzględniających również osoby starsze) odsetek ten spada do 77 proc.

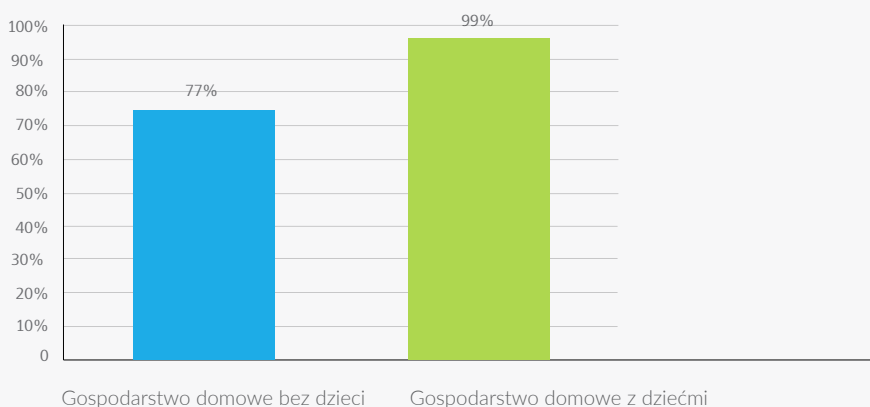
WYKRES 5 Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do internetu w 2018 r., w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

WYKRES 6

Odsetek gospodarstw domowych w Polsce z dziećmi i bez dzieci z dostępem do internetu w 2018 r., w procentach.

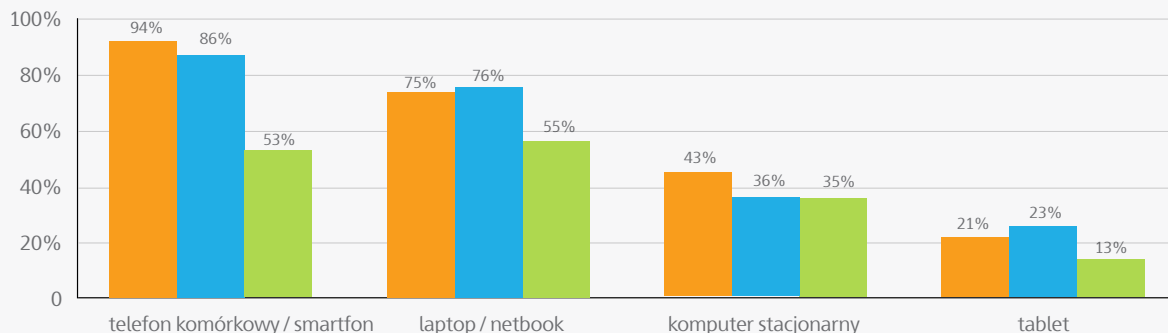

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

Już 96 proc. osób w wieku 16-24 korzysta z internetu codziennie, podczas gdy takich osób z grupy wiekowej 25-34 jest 88 proc., a z grupy wiekowej 35-44 – 78 proc.

Młodzi z pokolenia Z najczęściej korzystają z internetu za pośrednictwem telefonu komórkowego (94 proc.) i laptopa (75 proc.), w przypadku osób z pokolenia X ta kolejność jest odwrócona: 55 proc. za pośrednictwem laptopa, a telefonu komórkowego – 53 proc.

WYKRES 7 Odsetek osób z poszczególnych grup wiekowych korzystających z internetu za pośrednictwem danych urządzeń w 2018 r., w procentach.

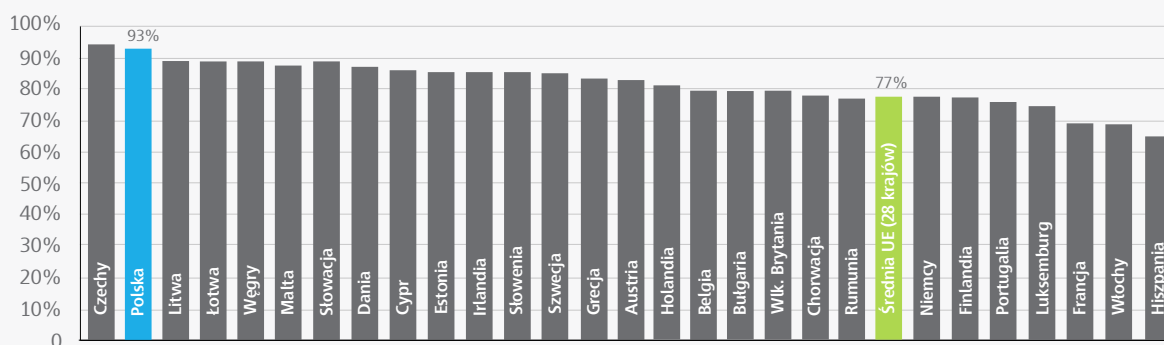

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

■ 15-24 ■ 25-34 ■ 45-54

W 2017 r. w Polsce 93 proc. młodych w wieku 16-24 korzystało z komputera codziennie, podczas gdy średnia unijna wynosiła 77 proc. Po Czechach był to najwyższy poziom w całej Unii Europejskiej.

WYKRES 8 Odsetek osób w wieku 16-24 lata korzystających codziennie z komputera w 2017, w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu.

■ chrześcijanie ■ muzułmanie ■ kraje niepowiązane z żadną religią

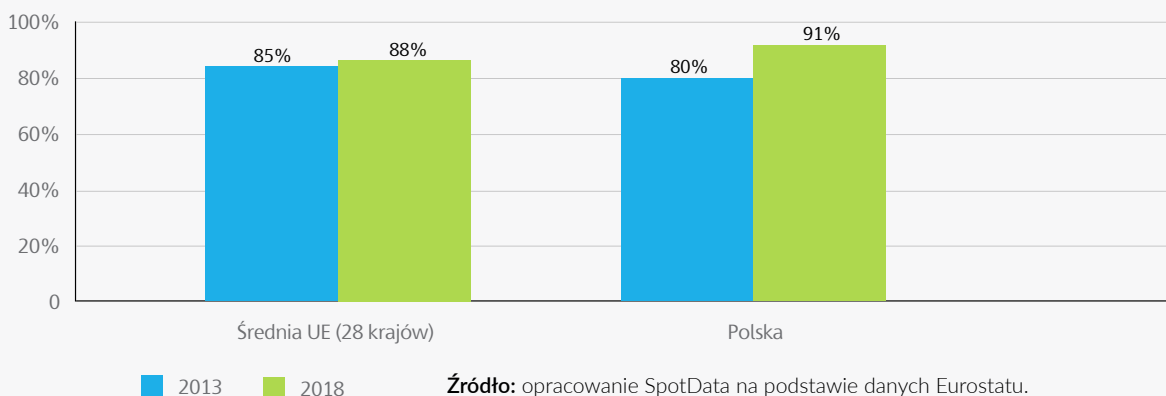
Internet, laptop, smartfon to nieodłączne już elementy codziennego życia nastolatków. Instytucje finansowe, chcąc im zaoferować swoje usługi i produkty, będą to musiały czynić głównie za pośrednictwem tych kanałów, ponieważ tradycyjna bankowość codzienna, rozumiana jako załatwianie wszelkich spraw w okienku bankowym, będzie dla nich zbyt archaiczna.

➤ **Powszechność telefonów komórkowych, dostępu do internetu i social mediów powoduje, że wśród pokolenia Z pojawia się problem fonoholizmu, czyli uzależnienia od telefonów i internetu oraz bardzo niepokojące zjawisko zwiększającej się liczby prób samobójczych.**

W Polsce w 2018 r. odsetek osób z pokolenia Z w wieku 16-24, które wykorzystywały internet do aktywności w mediach społecznościowych wynosił 91 proc. i był nawet wyższy niż średnia unijna (88 proc.).

WYKRES 9

Odsetek osób w wieku 16-24 lata wykorzystujących internet do aktywności w mediach społecznościowych, w procentach.

W styczniu 2019 r. już 17 mln osób w Polsce korzystało z Facebooka, 6,8 mln z Instagrama, 3,8 mln ze Snapchata i prawie 1 mln z Twittera.

Coraz popularniejszy wśród Pokolenia Z staje się TikTok, a 65% jego użytkowników stanowią osoby w wieku 13-15 lat (dane wg. Agencji GetHero).

Dziennie Polacy średnio spędzają 1h i 45 minut korzystając z social mediów.

SCHEMAT 3

Liczba użytkowników poszczególnych social media w Polsce w styczniu 2019.

17 mln

6,8 mln

934 tys.

3,8 mln

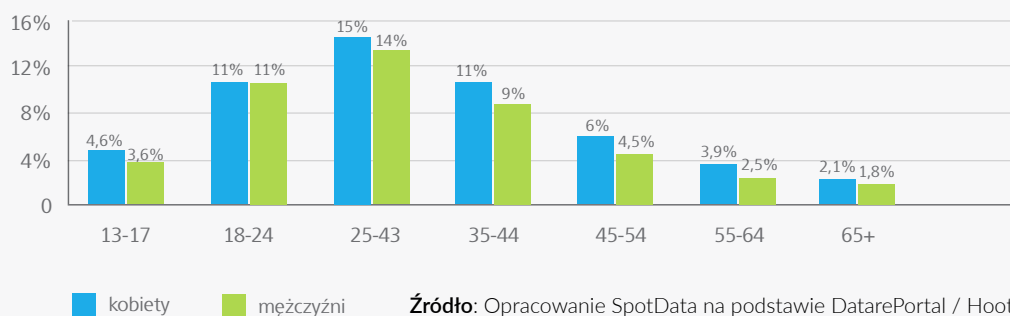

3,3 mln

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie DatarePortal / Hootsuite.

WYKRES 10

Użytkownicy social media w Polsce w styczniu 2019 r., w procentach

Źródło: Opracowanie SpotData na podstawie DatarePortal / Hootsuit.

Nadmierne korzystanie z social mediów, telefonów komórkowych oraz internetu nie pozostaje bez wpływu na pokolenie Z. Coraz więcej nastolatków boryka się z problemem fonoholizmu, czyli uzależnienia od wyżej wymienionych.

Fundacja „Dbam o mój z@sięg” w latach 2015-2016 przeprowadziła ogólnopolskie badanie na temat fonoholizmu w ponad 600 polskich szkołach wśród 22 086 uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych w wieku 12-18 lat. Badaniem dodatkowo objęto również 3 472 nauczycieli. Według tego badania obniża się wiek, w którym uczniowie zaczynają korzystać z własnych telefonów komórkowych. Już teraz **przeciętnie wynosi on około 10 lat, podczas gdy w dużych aglomeracjach miejskich ten wiek spada do 7-8 lat.**

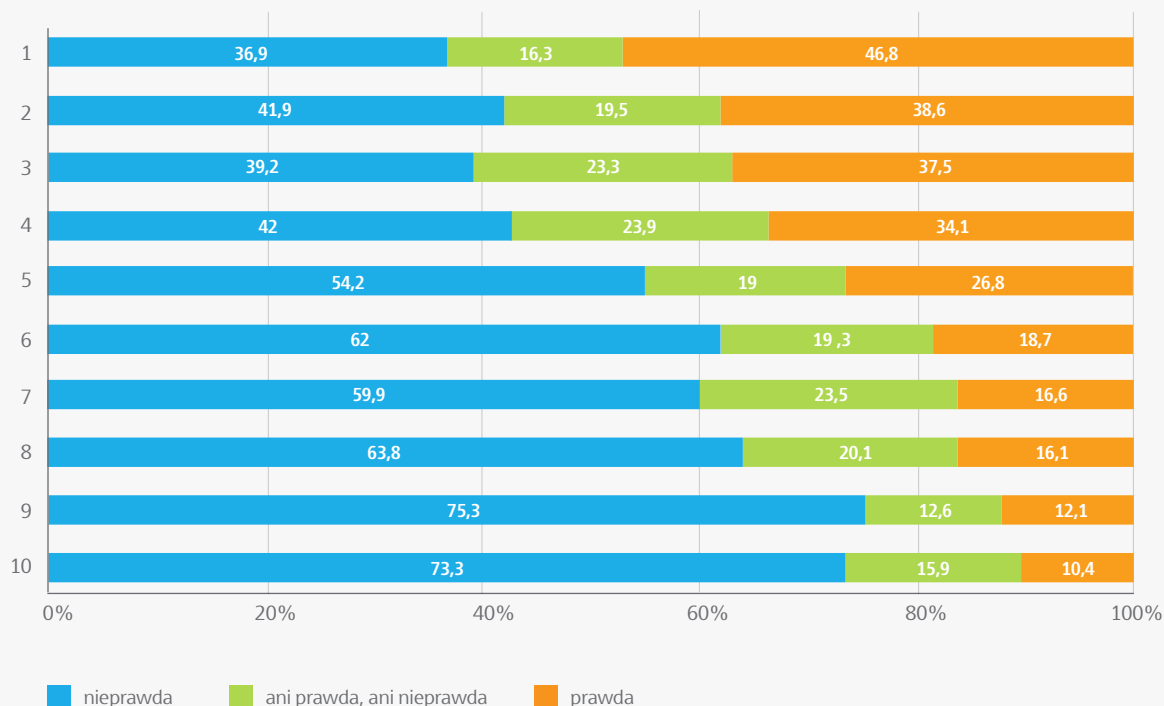
Prawie 21 proc. nastolatków odpowiedziało twierdząco na pytanie „Czy Ty sam jesteś uzależniony od telefonu komórkowego”. Natomiast wyraźne symptomy uzależnienia od urządzeń cyfrowych stwierdzono u około 2-3 proc.

W opinii nauczycieli nadmierne korzystanie z telefonów komórkowych (88 proc.) oraz internetu (84 proc.) jest znacznie większym problemem wśród dzieci i młodzieży niż np. palenie papierosów (53,3 proc.) czy używanie narkotyków (28,9 proc.). Co dziesiąty nastolatek chciałby korzystać z telefonu jeszcze częściej, 47,4 proc. stwierdziło, że z telefonem czuje się bezpieczniej, a 37,5 proc. nie wyobraża sobie codziennego życia bez używania telefonu. Z kolei 35,4 proc. czuje wewnętrzną potrzebę, a nawet przymus, by jak najszybciej odpisać na smsa czy wiadomość. **Świadczy to o tym, że pokolenie Z nie lubi czekać, staje się coraz bardziej niecierpliwe, chce odpowiedzi od razu i załatwiania spraw możliwie najszybciej.**

WYKRES 11

Symptomy nałogowego korzystania z telefonu komórkowego, bliskość telefonu, w procentach
N=19 122 uczniów.

Źródło: Raport Fundacji „Dbam o mój z@sięg” – Nałogowe korzystanie z telefonów komórkowych.

1. Staram się mieć telefon zawsze przy sobie, również wtedy, kiedy kładę się spać i kiedy wstaję z łóżka.
2. Często zerkam na telefon komórkowy tylko po to, aby sprawdzić, czy ktoś do mnie nie napisał.
3. Nie wyobrażam sobie codziennego życia bez używania telefonu komórkowego.
4. Jestem osobą, która zawsze jest dostępna „pod telefonem”.
5. Jeśli zapomnę wziąć telefon ze sobą, robię wszystko, by mieć go jak najszybciej ponownie przy sobie.
6. Kiedy jestem poza zasięgiem telefonii komórkowej, robię wszystko, żeby ten zasięg zdobyć.
7. Gdybym mógł/mogła, korzystał/a/bym z telefonu komórkowego i internetu niezależnie od sytuacji i czynności, jakie muszę wykonać.
8. Trudno mi przestać korzystać z telefonu, nawet jeśli założę sobie wcześniej limit czasowy.
9. Noszę przy sobie ładowarkę/baterię, w razie gdyby mój telefon się rozładował.
10. Jestem kojarzony/a przez innych jako osoba, która nie rozstaje się z telefonem komórkowym.

Pokolenie Z jest pokoleniem selfie. Już co czwarty uczeń przynajmniej raz dziennie robi sobie selfie, a 60 proc. wszystkich, którzy robią sobie zdjęcia, dzieliło się nimi z innymi w internecie.

Prawie 88 proc. nastolatków miało konto na przynajmniej jednym portalu społecznościowym. Stały dostęp do internetu, presja na zdobywanie uznania znajomych poprzez „lajki” w social mediach, cyberprzemoc, większa rola znajomości wirtualnych, a nie realnych powodują, że coraz więcej nastolatków nie radzi sobie ze stresem. Nakłada się na to także zmiana sposobu życia rodzin, w tym większa liczba rozwodów, co może dodatkowo pogłębiać problemy.

Te zjawiska, obok innych właściwych dla wieku nastoletniego mogą przyczyniać się do rosnącej liczby problemów psychicznych i prób samobójczych wśród nastolatków. To pierwsze pokolenie, które od najmłodszych lat musi zmierzyć się ze wszystkimi zagrożeniami, jakie (obok korzyści) niesie technologia i które nie może liczyć na doświadczenia wcześniejszego pokolenia.

W pokoleniu Z wystąpił największy wzrost prób samobójczych między 2013 a 2018 r., bo aż o 70 proc., podczas gdy w pokoleniu Y – o 59 proc., a w pokoleniu X – o 29 proc. W 2016 r. nastąpiła zmiana metodologii liczenia, ale i tak wzrost wśród najmłodszych do 24. roku życia był największy i wyniósł 24 proc., podczas gdy wśród Y – 17 proc., a X – 14 proc.

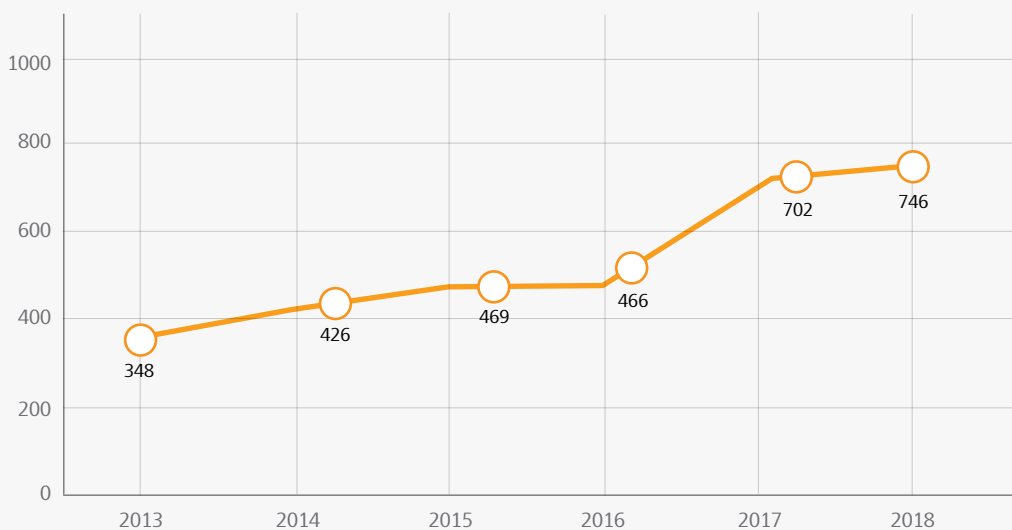
TABELA 2 Procentowy wzrost liczby prób samobójczych między 2013 a 2018 rokiem w pokoleniach Z, X i Y.

POKOLENIE	% WZROST PRÓB SAMOBÓJCZYCH MIĘDZY 2013 A 2018
Z (0-24 lata)	70%
Y (25-39)	59%
X (40-54)	29%

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Policji.

W latach 2013-2018 najdramatyczniej po ponad dwukrotnie wzrosła liczba prób samobójczych podejmowanych przez dzieci i młodzież w grupie wiekowej 13-18. W 2013 r. osoby z tej grupy wiekowej podjęły 348 prób samobójczych, podczas gdy w 2018 r. – 746.

Licząc od zmiany metodologii w 2016 r. ten wzrost na tle wszystkich innych grup wiekowych był również najwyższy i wyniósł 60 proc.

WYKRES 12 Liczba prób samobójczych w grupie wiekowej 13-18 lat.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Policji.

02

Pokolenie Z, X i Y w świecie finansów

Nota metodologiczna badania przeprowadzonego na potrzeby raportu: Badanie na panelu Ariadna.

Próba ogólnopolska licząca N=1652 osób w wieku 15-54.

Struktura próby dobrana wg reprezentacji w populacji dla płci, wieku i wielkości miejscowości zamieszkania.

Metoda: CAWI.

Termin realizacji: 29 kwietnia – 9 maja 2019 r.

02

Osoby z pokolenia Z lubią pieniądze. Generacji urodzonej i wychowanej w kapitalizmie trudno wyobrazić sobie życie bez nich. Być może dlatego doceniają rolę oszczędności i je posiadają. 36 proc. Zetek dysponuje zgromadzonymi pieniędzmi do 1 tys. zł. Głównym źródłem, z którego czerpią środki jest rodzina, a ta bardziej niż w poprzednich dekadach może sobie pozwolić np. na prezenty w postaci gotówki z okazji różnych uroczystości.

Młodzi są wychowywani w czasach, gdy stale mówi się o czekających ich niskich emeryturach więc można zakładać, że oszczędności będą dla nich ważniejsze, niż dla starszych pokoleń i lepiej będą rozumieli ich rolę. Zdecydowana większość (90 proc.) deklaruje, że gdy potrzebują kilkuset złotych na rozrywkę w danym miesiącu, to woli oszczędzić i odłożyć zakup niż wziąć kredyt czy pożyczkę. Może to wynikać z ich postawy lub faktu, że w grupie badanych osób z pokolenia Z, były również te poniżej 18-ego roku życia, które nie mają jeszcze zdolności kredytowej. Problem pojawia się jednak gdzie indziej, ponieważ młodzi, gdy już wezmą pożyczkę, to mają zdecydowanie większy problem w spłacie zobowiązania na czas niż osoby starsze, co potwierdzają dane z Krajowego Rejestru Długów, zaprezentowane w raporcie. Zadłużenie tych niesolidnych dłużników w wieku 18-25 wzrosło aż 15-krotnie między 2013 r. a końcem I kwartału 2019 r.

Na taką niefrasobliwą postawę w spłacie własnych zobowiązań z pewnością wpływają braki w wiedzy ekonomicznej, a te już teraz są największe wśród pokolenia Z. W badaniu przeprowadzonym na potrzeby raportu z zakresu podstawowej wiedzy ekonomicznej (oszacowanie potencjalnego zysku lokaty przy założonym rocznym oprocentowaniu i wysokości inflacji), tylko 38 proc. Zetek odpowiedziało poprawnie, 36 proc. nie wiedziało, a 26 proc. wskazało błędne odpowiedzi. Można zakładać, że ten niski poziom wiedzy ekonomicznej pokolenia Z będzie w przyszłości negatywnie wpływał na ich decyzje finansowe, zarządzanie domowym budżetem, a tym samym radzenie sobie w dorosłym życiu.

Zarówno Zetki, ale również Y-ki coraz częściej korzystają z najnowocześniejszych aplikacji i rozwiązań fintechowych w smartfonie (15 proc. i 16 proc.) i można zakładać, że w przyszłości tradycyjne usługi bankowe w codziennym użytkowaniu stracą na znaczeniu właśnie na ich rzecz. Wynika to z faktu, że dla Zetek telefon jest nieodzownym elementem życia oraz tego, że osoby ze starszych pokoleń przystosowują się do nowinek technologicznych i zmian związanych z finansami.

Jak młodzi się zadłużają w świetle danych KRД

➤ Prawie 15-krotnie wzrosło zadłużenie młodych Polaków w wieku 18-25 lat między 2013 r. a końcem I kwartału 2019 r., którzy nie spłacają w terminie swoich zobowiązań i widnieją na liście dłużników w Krajowym Rejestrze Długów. Kilkukrotnie większy wzrost kwoty zadłużenia, liczby zobowiązań i samych dłużników z pokolenia Z w porównaniu do starszych osób może skutkować dużymi problemami w radzeniu sobie z finansami w dorosłym życiu.

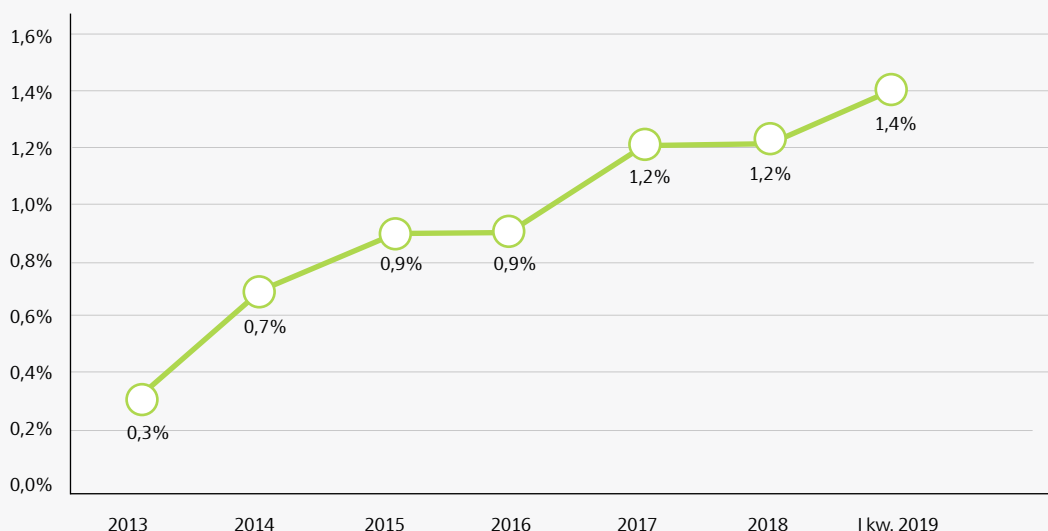
Według danych Krajowego Rejestru Długów zadłużenie młodych Polaków do 25 roku życia między 2013 r. a końcem I kwartału 2019 r. zwiększyło się z prawie 43 mln do 637 mln zł. W tym samym czasie łączne zadłużenie Polaków zwiększyło się ponad 3,3-krotnie (z 13,7 mld do 46 mld zł). Procentowy udział zadłużenia osób w wieku 18-25 w całkowitej kwocie zadłużenia zwiększył się prawie 5-krotnie z 0,3 proc. do 1,4 proc.

TABELA 3 Zadłużenie w poszczególnych grupach wiekowych.

Przedziały wiekowe	ZADŁUŻENIE (w złotych)							% zmiana między 2013 a I kw. 2019
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	I kw. 2019	
<18	0,00	9 895,84	134 020,22	195 258,64	579 868,41	486 737,35	629 954,91	
[18-25]	42 808 072,27	115 938 825,38	220 721 280,55	302 869 041,99	507 340 713,54	566 009 610,97	637 427 106,65	1389%
[26-35]	1 784 540 051,41	2 286 204 390,97	3 474 252 897,69	4 316 621 898,62	5 643 845 671,41	5 744 673 301,01	5 863 783 004,97	229%
[36-45]	4 081 528 830,61	5 068 045 433,67	8 038 548 201,60	10 386 802 339,15	13 278 574 753,17	14 396 352 600,07	14 513 832 168,39	256%
[46-55]	4 090 846 095,79	4 830 158 003,65	7 463 598 180,70	9 503 260 744,12	11 736 174 615,85	13 127 368 978,75	13 110 325 761,08	220%
[56-65]	2 763 568 202,04	3 188 157 871,33	4 773 841 916,32	5 895 512 560,37	7 452 630 587,04	8 366 084 576,25	8 258 148 384,15	199%
>65	952 919 356,68	1 097 797 152,94	1 719 241 437,43	2 109 751 675,54	2 938 662 789,31	3 673 819 141,33	3 598 455 461,54	278%
Suma	13 716 210 608,80	16 586 311 573,78	25 690 337 934,52	32 515 013 518,42	41 557 808 998,74	45 874 794 945,73	45 982 601 841,68	235%

Źródło: dane udostępnione przez Krajowy Rejestr Długów.

WYKRES 13 Udział zadłużenia osób w wieku 18-25 w całkowitym zadłużeniu, w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych udostępnionych przez Krajowy Rejestr Długów.

Z kolei liczba dłużników w wieku 18-25 lat w tym okresie zwiększyła się aż o ponad 437 proc. (ponad 5-krotnie), podczas gdy w pozostałych grupach wiekowych ten wzrost oscylował między 23 proc. a 36 proc.

TABELA 4 Liczba dłużników w poszczególnych grupach wiekowych.

Przedziały wiekowe	LICZBA DŁUŻNIKÓW							% zmiana między 2013 a I kw. 2019
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	I kw. 2019	
<18	0	22	238	329	948	817	1 025	
[18-25]	29 225	66 089	100 316	109 986	146 933	146 662	156 802	437%
[26-35]	460 914	507 755	549 345	544 263	579 298	572 578	575 275	25%
[36-45]	520 540	548 441	589 881	601 533	645 113	666 706	665 996	28%
[46-55]	384 738	402 997	440 031	453 164	488 121	507 144	505 157	31%
[56-55]	328 570	335 263	362 221	366 899	395 477	407 081	402 981	23%
>65	159 881	157 895	170 333	172 954	191 067	219 888	216 669	36%
Suma	1 883 868	2 018 462	2 212 365	2 249 128	2 446 957	2 520 876	2 523 905	34%

Źródło: dane udostępnione przez Krajowy Rejestr Długów.

Młodzi do 25 roku życia wypadają też najgorzej na tle pozostałych grup wiekowych, jeśli chodzi o rosnącą liczbę zobowiązań do spłaty. W omawianym okresie liczba ich zobowiązań zwiększyła się o ponad 500 proc., podczas gdy liczba zobowiązań w pozostałych grupach wiekowych zwiększyła się między 50 a 63 proc.

TABELA 5 Liczba zobowiązań osób zadłużonych w poszczególnych grupach wiekowych.

Przedziały wiekowe	LICZBA ZOBOWIĄZAŃ							Procentowa miana między 2013 a I kw. 2019
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	I kw. 2019	
<18	0	31	335	481	1 664	1 463	1 895	
[18-25]	73 270	149 941	230 423	254 003	424 545	413 929	444 180	506%
[26-35]	1 255 429	1 348 660	1 469 545	1 511 842	1 850 857	1 890 792	1 900 658	51%
[36-45]	1 398 902	1 486 314	1 609 762	1 691 207	2 078 967	2 229 578	2 211 985	58%
[46-55]	935 564	1 003 133	1 097 882	1 156 070	1 434 460	1 555 956	1 537 712	64%
[56-65]	715 437	741 775	804 391	831 736	1 021 128	1 094 964	1 074 587	50%
>65	307 218	320 861	329 620	345 652	434 549	516 468	500 973	63%
Suma	4 685 820	5 050 715	5 541 958	5 790 991	7 246 170	7 703 150	7 671 990	64%

Źródło: dane udostępnione przez Krajowy Rejestr Długów.

Te dane pokazują, jak duży problem w sferze finansów w dorosłym życiu może mieć pokolenie Z. Problemem nie jest samo zadłużanie się, ale nieregulowanie swoich długów w terminie. Eksperti Krajowego Rejestru Długów podkreślają, że młodzi ludzie często nie są świadomi, kto jest ich wierzycielem i uważają, że nie mają żadnego kredytu do spłaty w banku, skoro przecież kupowali telefon na raty w sklepie.

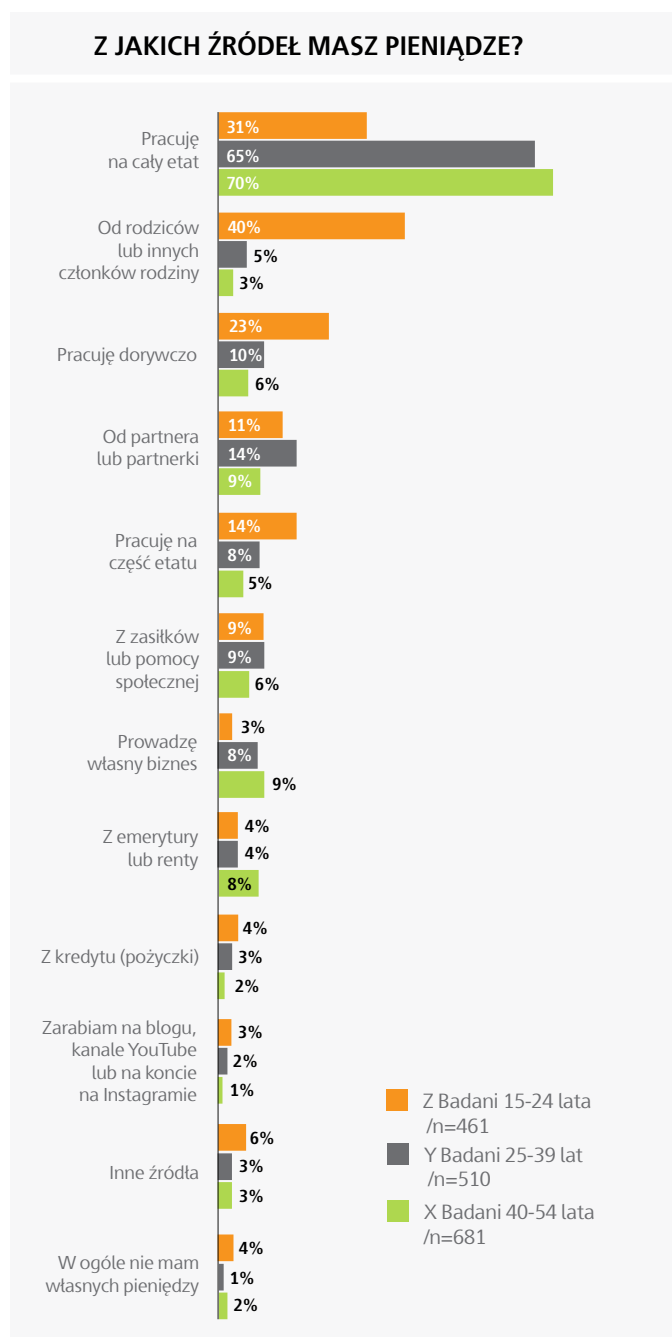
Ponad 80 proc. dłużników do 25 roku życia żyje w miastach. Część z nich to zapewne osoby, które wyjechały z mniejszych miejscowości na studia lub do pracy. W większych ośrodkach żyje się szybciej, intensywniej i jest więcej możliwości wydawania pieniędzy na rozrywkę. Młodzi, co było przedsta-

wione w rozdziale poprzednim, są bardziej niecierpliwi i oczekują szybszego załatwienia swoich zachcianek i spraw. Często też chcą się pochwalić nowymi rzeczami czy podróżami w social mediach, by zdobyć uznanie innych i zebrać większą liczbę „lajków”. Ta bez troska w niespłacaniu zobowiązań wynika z dużych braków w wiedzy ekonomicznej, o czym piszemy w kolejnej części raportu. Może ona mieć katastrofalne skutki w przyszłości, gdy pokolenie Z wejdzie w dorosłość. Jeśli już teraz tak zwiększa się liczba nierzetelnych dłużników, którzy najczęściej niespłacają w terminie kredytów i pożyczek konsumenckich, to co stanie się, gdy przestaną spłacać znacznie większe kwoty i kredyty mieszkaniowe?

Z, X, Y w świecie finansów w świetle wyników badania

➤ Osoby z pokolenia Z, wbrew intuicji, doceniają rolę oszczędności i je posiadają. Niepokoi jednak bardzo duży brak podstawowej wiedzy finansowej wśród Zetek, co może niekorzystnie wpłynąć na ich decyzje finansowe w dorosłym życiu.

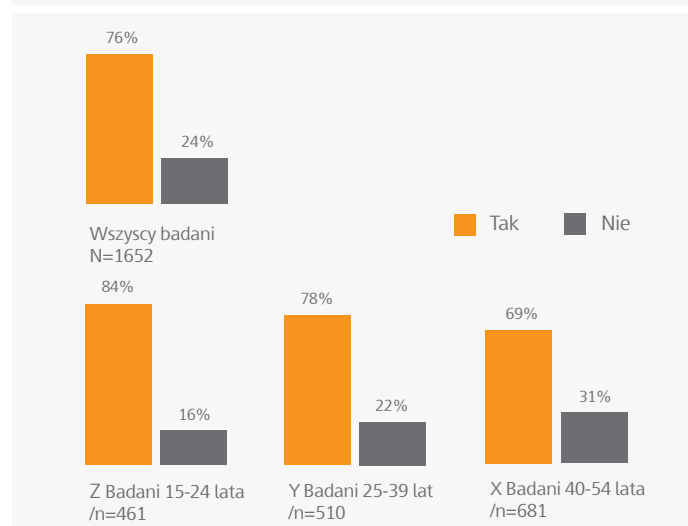
Głównym źródłem posiadanych pieniędzy pokolenia Z są rodzice lub członkowie rodziny. Odpowiedź taką wskazało 40 proc. badanych z grupy wiekowej 15-24 lata. Kolejnymi źródłami finansów jest dla nich praca na cały etat (31 proc.) oraz praca dorywcza (23 proc.).

Z kolei dla przedstawicieli pokolenia Y i X głównym źródłem pieniędzy jest praca na cały etat (65 proc. vs. 70 proc.).

Już 3 proc. Zetek zarabia własne pieniądze na blogu, swoim kanale na YouTube lub koncie na Instagramie. Biorąc pod uwagę popularność mediów społecznościowych wśród młodych, można przypuszczać, że w przyszłości te źródła zarabiania pieniędzy dla staną się jeszcze bardziej rozpowszechnione.

CZY MASZ WŁASNE OSZCZĘDNOŚCI, KTÓRE SĄ DO TWOJEJ DYSPOZYCJI?

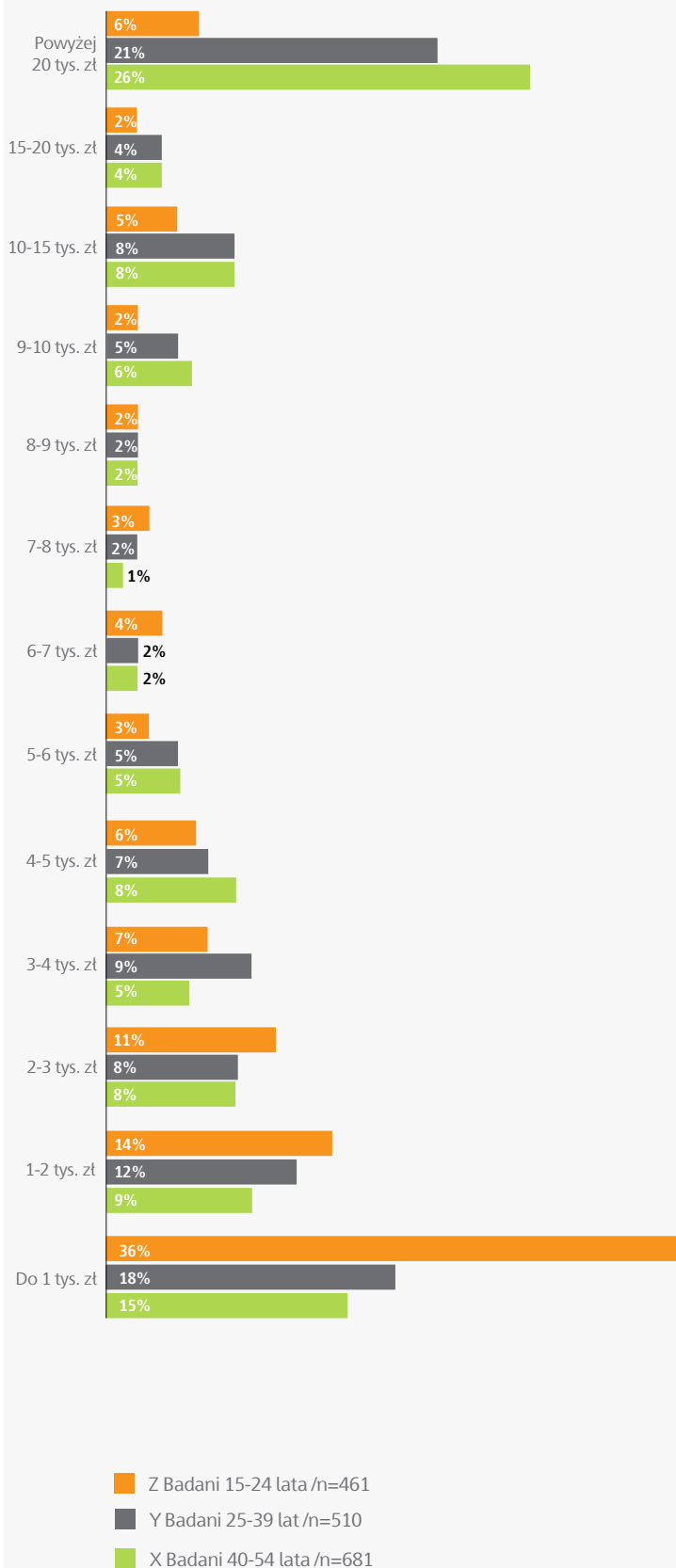

Największy odsetek osób deklarujących, że posiada odłożone środki, które są wyłącznie do ich dyspozycji, jest wśród Pokolenia Z (84%), w generacji Y to więcej niż ¾ pytanym (78 proc.), a najmniej bo 69% - Pokolenia X, co wynika z faktu, że te osoby częściej mają na utrzymaniu rodzinę. Łącznie w badaniu 76% Polaków potwierdziło, że posiada własne oszczędności.

Wyniki potwierdzają, że wbrew obiegowym opiniom, młodzi z Pokolenia Z posiadają odłożone pieniądze. Dysponują z pewnością większymi kwotami niż młodzi z poprzednich pokoleń. Członkowie rodziny, będący głównym źródłem ich zasobów finansowych, mogą sobie częściej pozwolić np. na prezenty w postaci gotówki z okazji różnych uroczystości.

Młodzi są wychowywani w czasach gdy stale mówi się o czekających ich niskich emeryturach. Dodatkowo są przyzwyczajani do większej niestabilności na rynku pracy (o tym w dalszej części raportu). Te wszystkie czynniki mogą powodować, że oszczędności będą ważniejsze dla Zetek niż dla starszych pokoleń i muszą nauczyć się rozumieć ich rolę.

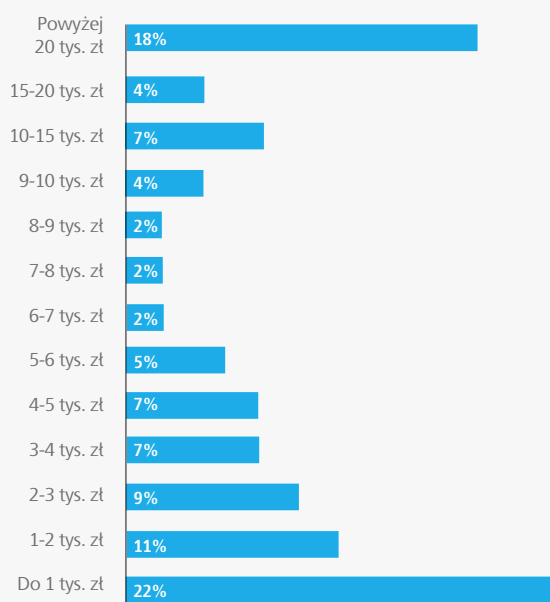
ILE WYNOŚĄ OBECNIE TWOJE OSZCZĘDNOŚCI?

Jeśli chodzi o poziom oszczędności, to wynika on z etapu życia. **Najwięcej Zetek, bo 36 proc. posiada oszczędności do 1 tys. zł**, podczas gdy 26 proc. Y i 21 proc. X dysponuje oszczędnościami powyżej 20 tys. zł.

Analizując oszczędności osób w grupie wiekowej 15-54 lata, okazuje się, że zdecydowana większość (¾) ma oszczędności poniżej 10 tys. zł.

ILE WYNOŚĄ OBECNIE TWOJE OSZCZĘDNOŚCI?

Odpowiedzi: Wszyscy Badani N=1652

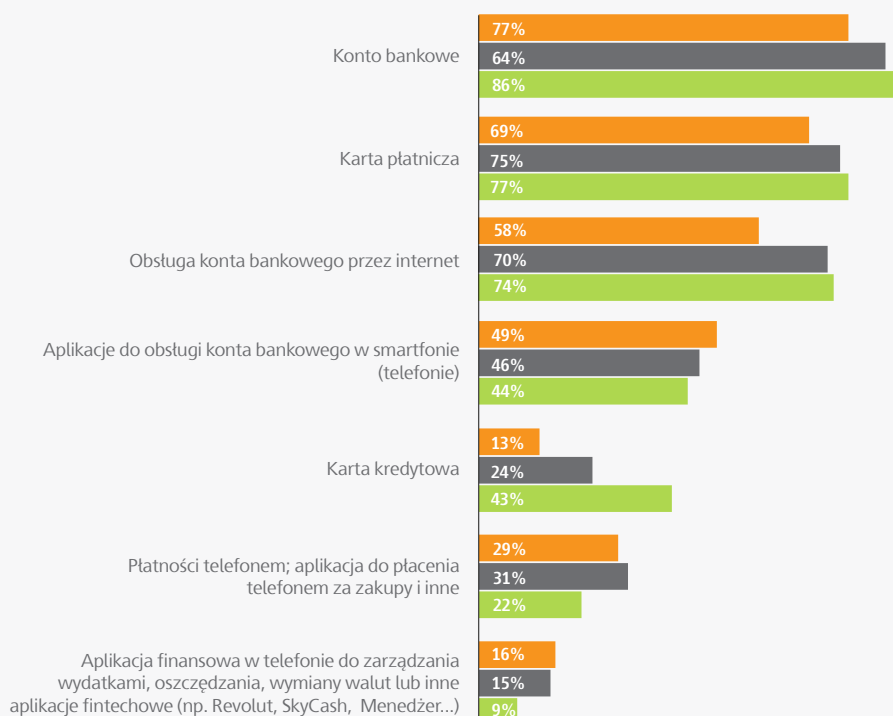

Młodzi z pokolenia Z, podobnie jak milenialsi (16 proc. vs. 15 proc.) używają fintechowych aplikacji do zarządzania wydatkami, oszczędnościami czy wymiany walut (np. Revolut, SkyCash, Menedżer Wydatków). Co prawda płaćenie telefonem jest popularniejsze wśród osób z pokolenia Z (29 proc.) i Y (31 proc.) niż w grupie 40-54 lata (22 proc.), jednak widać, że pokolenie X adaptuje się do nowoczesnych produktów i usług bankowych. Podobnie jak młodzi używają aplikacji do obsługi konta bankowego w smartfonie.

Karty kredytowe są domeną X-ów (40 proc.). Młodzi z kolei od nich odchodzą, co potwierdzają również dane Banku Światowego.

Można się spodziewać, że w przyszłości tradycyjne usługi i produkty bankowe stracą na znaczeniu na rzecz najnowocześniejszych aplikacji i rozwiązań fintechowych w smartfonie. **Po pierwsze dlatego, że dla Zetek telefon jest nieodzownym elementem życia, a po drugie dlatego, że osoby ze starszych pokoleń przystosowują się do technologicznych zmian związanych z finansami.**

Z KTÓRYCH Z PONIŻSZYCH USŁUG LUB PRODUKTÓW FINANSOWYCH KORZYSTASZ?

■ Z Badani 15-24 lata /n=461

■ Y Badani 25-39 lat /n=510

■ X Badani 40-54 lata /n=681

KTÓRY Z PONIŻSZYCH OPISÓW BARDZIEJ PASUJE DO CIEBIE?

Gdy brakuje mi kilkaset zł (maks. 1000 zł) na przyjemności i rozrywki w danym miesiącu, to oszczędzam, by za jakiś czas móc sobie na nie pozwolić

Gdy brakuje mi kilkaset zł (maks. 1000 zł) na przyjemności i rozrywki w danym miesiącu, to biorę pożyczkę, kredyt albo kupuję na raty

■ Z Badani 15-24 lata /n=461

■ Y Badani 25-39 lat /n=510

■ X Badani 40-54 lata /n=681

Zdecydowana większość badanych X (84 proc.), Y (86 proc.) i Z (90 proc.) odpowiedziała, że gdy brakuje im kilkaset złotych (maks. 1000 zł) na przyjemności i rozrywkę w danym miesiącu, to oszczędzają, by za jakiś czas móc sobie na nie pozwolić. Najwięcej osób, które przyznały, że w takiej sytuacji biorą pożyczkę, kredyt lub kupują na raty, było wśród najstarszych z pokolenia X, a najmniej wśród Zetek (10 proc.).

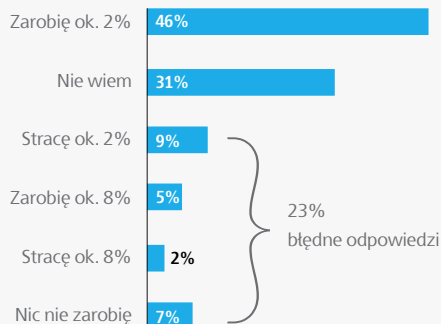

➤ Branie kredytu czy pożyczki to jedno, ale spłacenie w terminie to już inna sprawa. Młodzi co prawda nie zadłużają się bardziej na przyjemności i rozrywkę niż starsi, ale mają zdecydowanie większy problem w spłacie zobowiązania na czas, co potwierdzają dane z Krajowego Rejestru Długów.

Negatywnie na taką postawę oraz obecne i przyszłe decyzje finansowe wpływają braki w wiedzy ekonomicznej, a te już teraz są największe wśród pokolenia Z. Na wydałoby się proste pytanie z zakresu podstawowej wiedzy ekonomicznej, niecała połowa badanych (46 proc.) odpowiedziała poprawnie, ale już 31 proc. nie wiedziała, a reszta 23 proc. udzieliła błędnej odpowiedzi. Okazuje się, że ludzie nie rozumieją pojęcia inflacja i nie są w stanie wyliczyć realnego zysku na lokacie, mając podane oprocentowanie roczne oraz wysokość rocznej inflacji.

Na pytanie „Wyobraź sobie, że ulokowałeś swoje pieniądze w banku na lokacie oprocentowanej w wysokości 5 proc. rocznie, a inflacja w tym samym czasie wyniosła 3 proc. Ile w ciągu roku zarobisz na takiej lokacie?”, najgorzej odpowiadały osoby z pokolenia Z. Tylko 38 proc. odpowiedziało poprawnie, 38 proc. nie wiedziało, a 24 proc. wskazało błędne odpowiedzi. Najlepiej na to pytanie odpowiedziały osoby z pokolenia Y – 53 proc. wskazało poprawną odpowiedź, 25 proc. nie wiedziało, a błędnie odpowiedziało 22 proc.

Wyobraź sobie, że ulokowałeś swoje pieniądze w banku na lokacie oprocentowanej w wysokości 5 proc. rocznie, a inflacja w tym samym czasie wyniosła 3 proc. ILE W CIĄGU ROKU ZAROBISZ NA TAKIEJ LOKACIE?

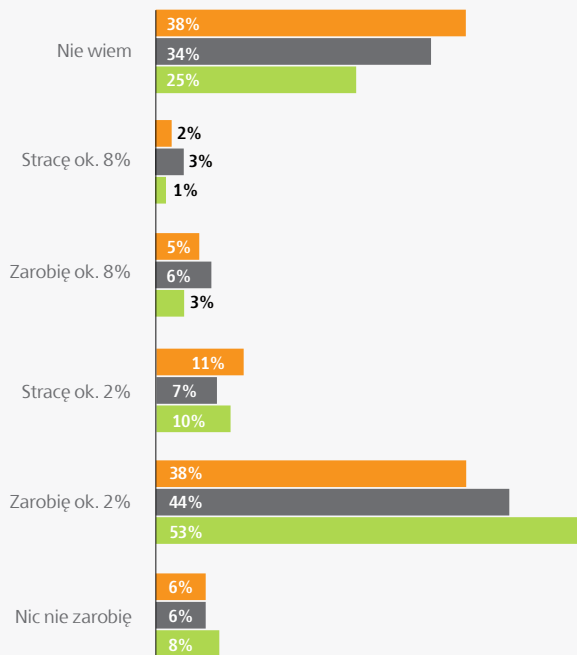
Odpowiedzi: Wszyscy Badani N=1652

Braki w wiedzy ekonomicznej, szczególnie widoczne w Pokoleniu Z, będą negatywnie wpływały na ich decyzje finansowe, a tym samym radzenie sobie w dorosłym życiu. Potwierdzają to dane KRD, pokazujące, że to wśród młodych w wieku 18-24 lata, najbardziej wzrasta liczba osób, które na czas nie spłacają swoich długów.

Od tego czy młodzi będą potrafili zarządzać budżetem domowym, oszczędzać, wybierać najlepsze kredyty czy pożyczki będzie zależało czy nie popadną w spirale zadłużenia i będą spokojnie regulować swoje zobowiązania finansowe oraz inwestować na przyszłość.

Poziom wiedzy ekonomicznej masz też wpływ na rozwój kraju. W krajach, które funkcjonują dłużej niż Polska na zasadach wolnorynkowych i w których wiedza ekonomiczna jest na wyższym poziomie, gospodarki rozwijają się w sposób bardziej odpowiedzialny i efektywny.

Wyobraź sobie, że ulokowałeś swoje pieniądze w banku na lokacie oprocentowanej w wysokości 5 proc. rocznie, a inflacja w tym samym czasie wyniosła 3 proc. ILE W CIĄGU ROKU ZAROBISZ NA TAKIEJ LOKACIE?

■ Z Badani 15-24 lata /n=461
 ■ Y Badani 25-39 lat /n=510
 ■ X Badani 40-54 lata /n=681

03

Pokolenie Z, X i Y na rynku pracy

Nota metodologiczna badania przeprowadzonego na potrzeby raportu: Badanie na panelu Ariadna.

Próba ogólnopolska licząca N=1652 osób w wieku 15-54.

Struktura próby dobrana wg reprezentacji w populacji dla płci, wieku i wielkości miejscowości zamieszkania.

Metoda: CAWI.

Termin realizacji: 29 kwietnia – 9 maja 2019 r.

03

Wchodzenie na rynek pracy pokolenia Z budzi duże obawy pracodawców i obecnych pracowników firm, jednak są one często zbyt wyolbrzymiane. Oczywiście Zetki różnią się od poprzedników, ale zawsze nowe pokolenia rozpoczynające swoją drogę zawodową różniły się od osób z poprzednich dekad. Teraz te różnice wynikają w dużej mierze z olbrzymiego postępu technologicznego, który dokonał się w ciągu ostatnich 10 lat. Te zmiany jednak wywierają również wpływ na osoby starsze i zmuszają firmy, praktycznie we wszystkich branżach, do zmiany sposobu funkcjonowania.

W świetle wyników badania zrealizowanego na potrzeby raportu podejście do pracy osób z pokolenia Z, X, Y nie różni się tak bardzo, jak wielu mogłoby sądzić. Największe różnice dotyczą podejścia do zatrudnienia w formie umowy o pracę oraz stabilności, które dla Zetek nie są kluczowe. Młodzi, którzy coraz częściej łączą pracę z nauką czy też dorabiają np. na własnym blogu czy kanale na YouTube, zaczynają się bardziej przyzwyczajać do niestabilności na rynku pracy niż ich poprzednicy.

Zetki bardziej stawiają na dobrą atmosferę i relacje z ludźmi, elastyczny czas pracy, możliwości rozwoju czy szybki dojazd do pracy. Pracodawcy będą musieli się bardziej natrudzić, by zatrzymać najmłodszych pracowników u siebie na dłużej. Tym bardziej że pokolenie Z wchodzi na rynek pracy z bardzo niskim bezrobociem, przez co jest dużo bardziej pewne siebie niż pokolenie X czy Y.

Z drugiej jednak strony więcej Polaków ma wyższe wykształcenie, więc sam dyplom wyższej uczelni nie będzie stanowił karty przetargowej w zdobyciu dobrej pracy tak jak w poprzednich dekadach. O przewadze Zetek wśród rówieśników będzie bardziej decydowało doświadczenie i przydatne umiejętności, w tym kompetencje cyfrowe, wszechstronność, elastyczność czy kreatywność.

Zetki mogą być dużo mniej lojalne względem pracodawców niż pozostałe pokolenia, a pracodawcy będą musieli więcej zainwestować, by pokolenie Z związać ze sobą na dłużej. Może do tego się również przyczynić większa niż u poprzedników chęć do zakładania własnej firmy i zarabiania na swoim.

Praca w świetle danych

➤ **Pokolenie Z wchodzi na rynek pracy z bardzo niskim bezrobociem i nowymi możliwościami, które nie były dostępne dla poprzednich pokoleń. To sprawi, że Zetki będą dużo pewniejsze siebie na rynku pracy.**

Kiedy pokolenie X wchodziło na rynek pracy w latach 90. średnie bezrobocie wynosiło 12 proc. Milenialsi musieli stawić czoła większemu bezrobociu – średnio na poziomie 15 proc., ale już pokolenie Z wkracza na rynek pracy z najniższym bezrobociem w czasach gospodarki wolnorynkowej – ok. 8 proc.

W czasach gdy pokolenie Y rozpoczynało swoją drogę zawodową, w Polsce dopiero zaczynały powstawać sieciowe kawiarnie, restauracje czy centra handlowe.

Tamto młode pokolenie nie miało takich możliwości dorabiania jak obecne Zetki, które coraz częściej łączą naukę z pracą. Osobom z pokolenia Z trudno sobie nawet wyobrazić, że dawniej nie było sieci Starbucks czy H&M, w których można było pracować.

W 2018 r. poziom bezrobocia wśród osób w wieku 20-24 lata, wynosił w Polsce 11,1 proc. i był niższy od średniej dla Unii Europejskiej (14 proc.).

Łączenie pracy z nauką będzie coraz powszechniejsze, a osoby kończące studia będą posiadały większe doświadczenie zawodowe niż ich poprzednicy. Dzięki temu będą dużo bardziej pewni siebie, a przy niskim bezrobociu bardziej wybredni względem swoich pracodawców.

SCHEMAT 4

Uśrednione bezrobocie w czasach pokolenia X, Y i Z.

Źródło: wyliczenia SpotData na podstawie danych GUS

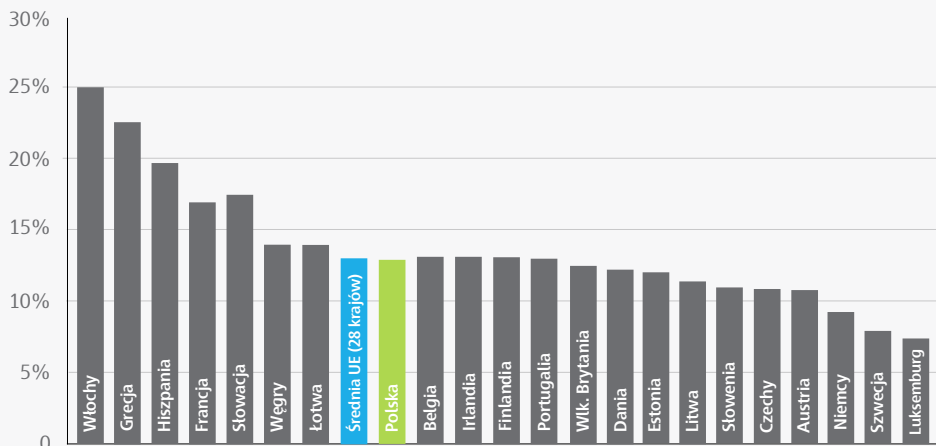
Młodzi Polacy są coraz bardziej aktywni, zarówno jeśli chodzi o pracę, jak i edukację. W początku lat XXI wieku ponad 20 proc. osób w wieku 15-29 lat było bezczynnych, czyli nie pracowało, nie uczyło się ani nie dokszałcało. To tzw. NEET-y. W 2017 r. polskich NEET-ów było

już tylko 13,3 proc., czyli prawie co ósmy i był to poziom równy średniej Unii Europejskiej. Wypadamy znacznie lepiej od młodych Włochów, gdzie co czwarty jest bezczynny, czy Francuzów – co szósty, ale jeszcze daleko nam do Szwedów czy Luksemburczyków, gdzie NEET-ów jest mniej niż 8%.

Obserwując dane historyczne oraz obniżające się bezrobocie, można zakładać, że w najbliższych latach NEET-ów w Polsce będzie coraz mniej.

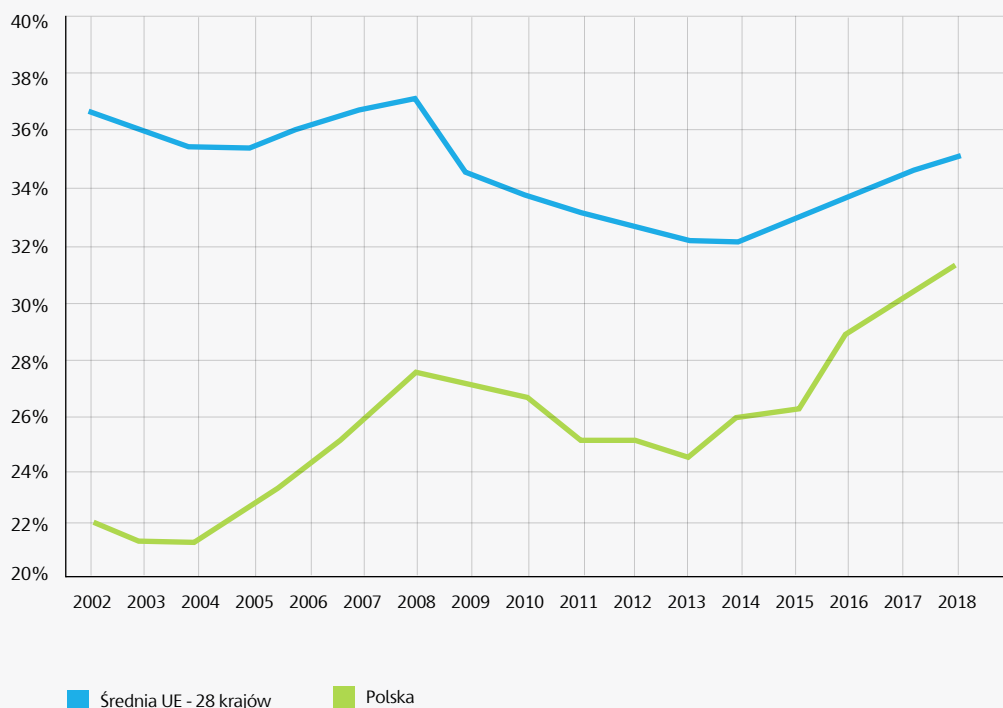
WYKRES 14 Odsetek NEET-ów w 2017 r. w grupie wiekowej 15-29 lat, w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych OECD

Młody Polak coraz częściej pracuje. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata zwiększył się z 22 proc. w 2002 r. do 31 proc. w 2018 r.

WYKRES 15 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lat, w procentach.

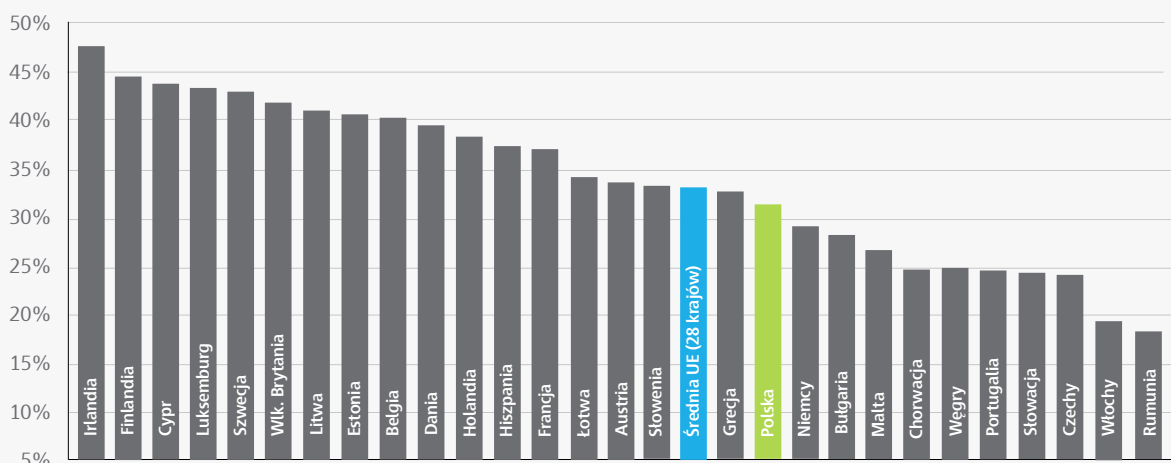

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu

➤ Coraz więcej Polaków ma wyższe wykształcenie, więc sam dyplom wyższej uczelni nie będzie stanowił karty przetargowej w zdobyciu dobrej pracy tak jak w poprzednich dekadach. O przewadze Zetek wśród rówieśników będzie bardziej decydowało doświadczenie i przydatne umiejętności, w tym kompetencje cyfrowe, wszechstronność, elastyczność czy kreatywność.

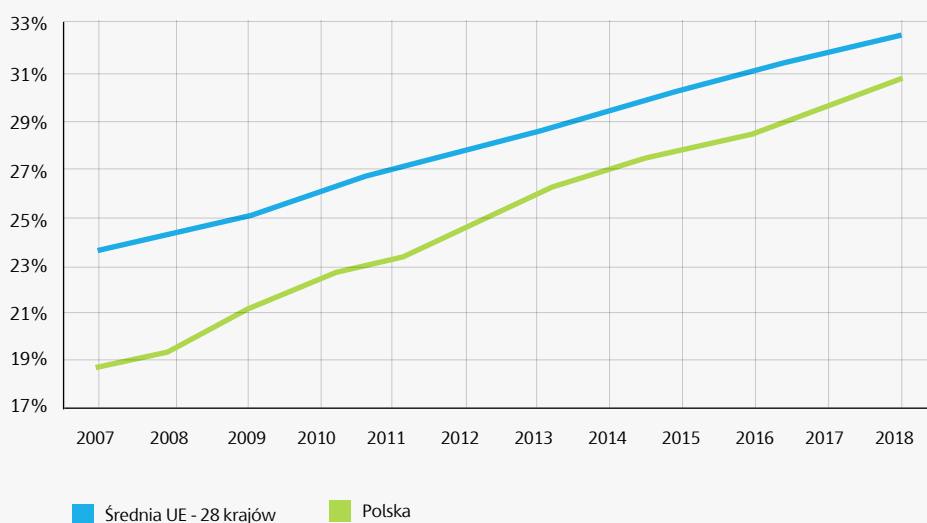
Od lat odsetek osób z wyższym wykształceniem w Polsce rośnie. W 2007 r. 19 proc. osób w wieku 25-64 lata miało wyższe wykształcenie (licencjat lub studia magisterskie), podczas gdy w 2018 r. już 31 proc. i był to poziom zbliżony do średniej unijnej (32 proc.).

WYKRES 16 Odsetek osób z wyższym wykształceniem w grupie wiekowej 25-64 lata, w 2018 r., w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu

WYKRES 17 Odsetek osób z wyższym wykształceniem w grupie wiekowej 25-64 lata, w Polsce i Unii Europejskiej, w procentach.

Źródło: opracowanie SpotData na podstawie danych Eurostatu

Wart podkreślenia jest również współczynnik skolaryzacji netto pokazujący, ile procent osób z grupy wiekowej 19-24 lata jest na danym poziomie kształcenia.

PRZYKŁADOWO W ROKU AKADEMICKIM:

Obecnie już ponad co trzecia osoba z pokolenia Z w wieku 19-24 lata studiuje. Wartość dyplomu nie jest już taka sama jak w czasach, gdy co dziesiąta osoba mogła się pochwalić tytułem magistra. Dodatkowo, dyplomy są uzyskiwane często na uczelniach prywatnych, których kierunki niekoniecznie odpowiadają aktualnym potrzebom rynku pracy. Pracodawcy, zatrudniając Zetki, będą się kierowali nie dyplomem jako takim, ale konkretnymi umiejętnościami i doświadczeniem. **W cenie będą kompetencje cyfrowe, techniczne, ale także elastyczność i wszechstronność pomagająca**

patrzeć horyzontalnie na różne zagadnienia oraz zdolność do uczenia się nowych rzeczy. Przewagę będą miały osoby kreatywne, elastyczne i zdolne do szybkiego uczenia się nowych rzeczy.

Czasy, gdy można było rozglądać się za pierwszym doświadczeniem zawodowym dopiero po studiach, a dyplom dawał pracę, już dawno minęły. Zetka, która będzie studiować dla samego studiowania i nie będzie w tym czasie zdobywać doświadczenia czy to poprzez wakacyjne staże, czy łączenie nauki z pracą, czy też rozwijanie własnych zainteresowań, nie będzie atrakcyjna dla potencjalnego pracodawcy.

Z, X, Y na rynku pracy w świetle wyników badania

➤ W podejściu do pracy osoby z pokolenia X, Y, Z nie różnią się tak bardzo, jak wielu mogłoby sądzić. Największe różnice dotyczą podejścia do zatrudnienia w formie umowy o pracę oraz stabilności, które dla Zetek nie są kluczowe. Zetki bardziej stawiają na dobrą atmosferę i relacje z ludźmi, elastyczny czas pracy i możliwości rozwoju. Pracodawcy będą musieli się bardziej natrudzić, by zatrzymać najmłodszych pracowników u siebie na dłużej.

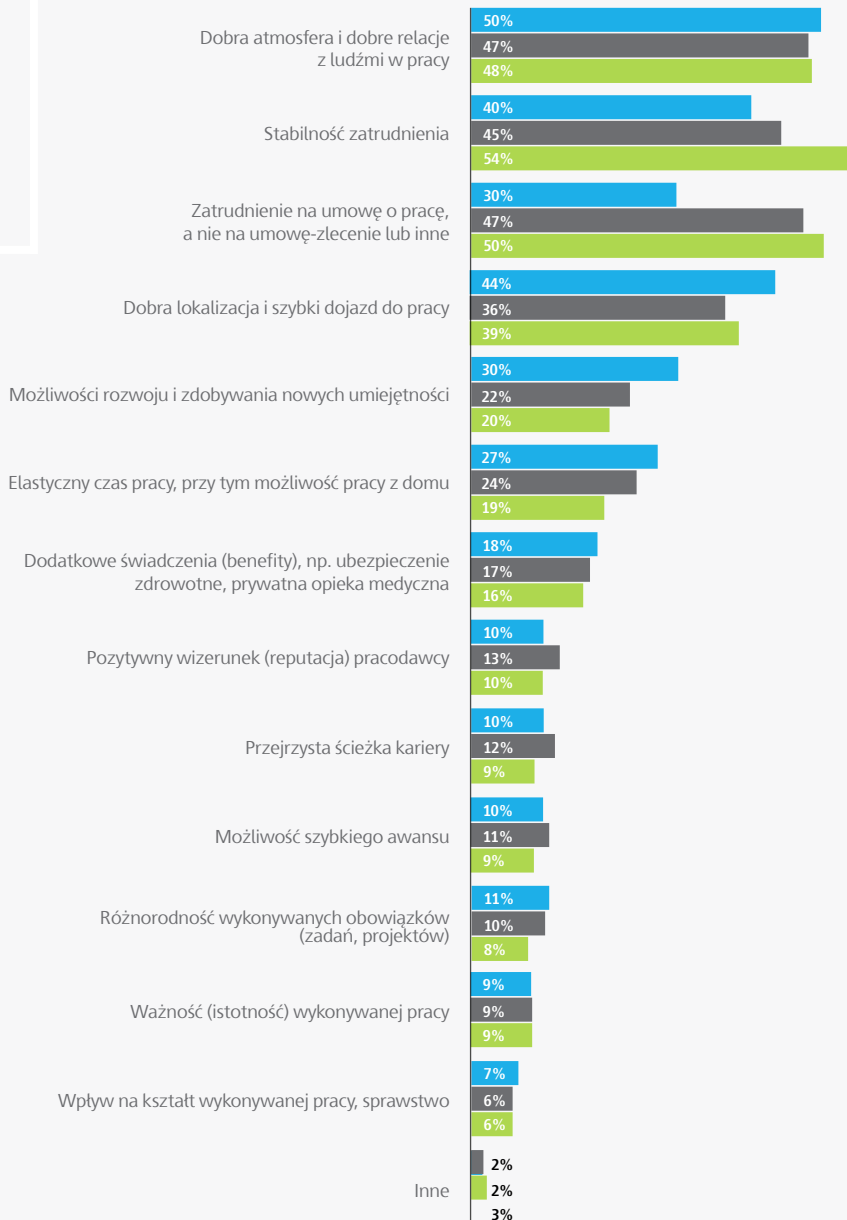
Przy wyborze miejsca pracy Zetki kierują się w pierwszej kolejności dobrą atmosferą i relacjami z ludźmi (50 proc.), dobrą lokalizacją i szybkim dojazdem do pracy (44 proc.). Stabilność zatrudnienia (40 proc.) jest dopiero na trzecim miejscu, podczas gdy dla osób z pokolenia Y – na pierwszym miejscu (54 proc.). Dla Zetek, dużo bardziej

niż dla X-ów i Y-ów, ważniejszy jest elastyczny czas pracy (27 proc. vs. 24 proc. vs. 19 proc.) oraz możliwości rozwoju i zdobywania nowych umiejętności (30 proc. vs. 22 proc. vs. 20 proc.).

Te wyniki pokazują, że rola stabilności pracy i zatrudnienia w formie umowy o pracę maleje wraz z wiekiem. Może to wynikać z cech charakterystycznych dla młodego pokolenia, które nie myśli jeszcze o stabilizacji, bo nie musi. **Młodzi, którzy coraz częściej łączą pracę z nauką czy też dorabiają np. na własnym blogu czy kanale na YouTube, zaczynają się bardziej przyzwyczajać do niestabilności na rynku pracy niż ich poprzednicy. Zetki mogą być dużo mniej lojalne względem pracodawców niż pozostałe pokolenia, a pracodawcy będą musieli więcej zainwestować, by pokolenie Z związać ze sobą na dłużej.**

CO LICZY SIĘ DLA CIEBIE PRZY WYBORZE MIEJSCA PRACY?

Badani mogli wybrać
3 najważniejsze kwestie
lub wpisać inne.

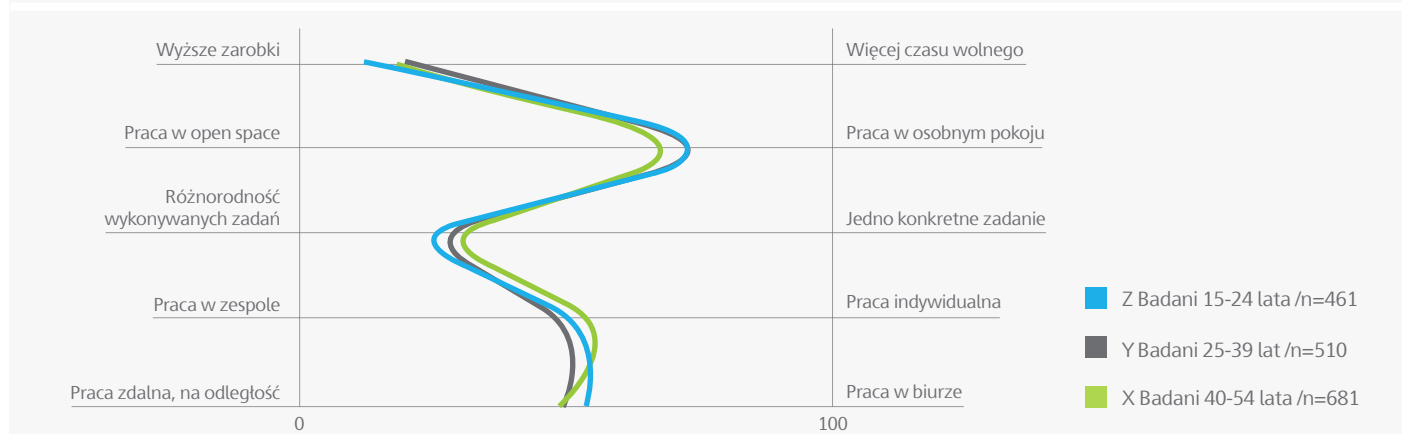

Odpowiadając na pytanie, co jest dla Ciebie ważniejsze w pracy, osoby z pokolenia Z, Y i Z odpowiadały wyjątkowo zgodnie. Pracownicy wolą mieć wyższe zarobki niż więcej wolnego czasu, preferują pracę w osobnym pokoju niż w open space, ważniejsza jest dla nich różnorodność wykonywanych zadań niż jedno konkretne zadanie, praca w zespole niż praca indywidualna, a praca w biurze niż praca zdalna, na odległość.

wykonywanych zadań niż praca nad jedną konkretną rzeczą, praktycznie pół na pół woli pracę w zespole lub pracę indywidualną i podobnie po połowie wypowiedzieli się w kwestii pracy w biurze, a zdalnej pracy.

CO JEST DLA CIEBIE NAJWAŻNIEJSZE W PRACY?

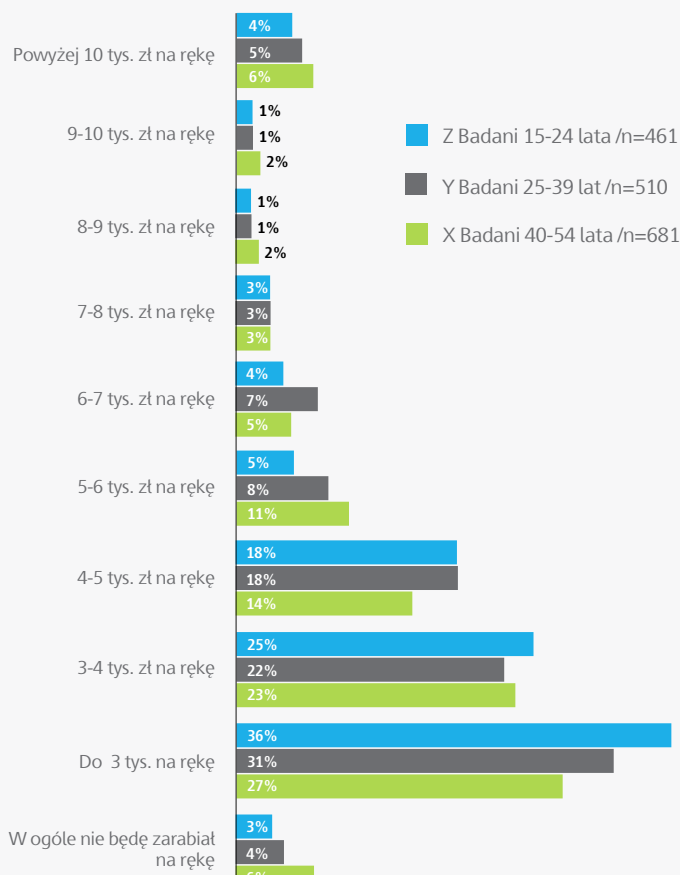

Oczekiwania finansowe w kwestii zarobków netto za 5 lat są uzależnione od etapu w życiu. Najmłodsze pokolenie Z najczęściej wskazywało zarobki do 3 tys. zł na rękę (36 proc.) i między 3 a 4 tys. zł (25 proc.). Analizując wyniki można jednak postawić hipotezę, że **Zetki będą miały w przyszłości znacznie wyższe oczekiwania finansowe niż milenialsi**, ponieważ już teraz te różnice w kwocie oczekiwanego wynagrodzenia są dość zbliżone, a przecież osoby z pokolenia Y są już na rynku pracy co najmniej kilka lat.

Najbardziej pożądaną umiejętnością społeczną związaną z pracą, niezależnie od wieku, jest odporność na stres. Dla osób z pokolenia X, Y i Z ważna jest również kreatywność.

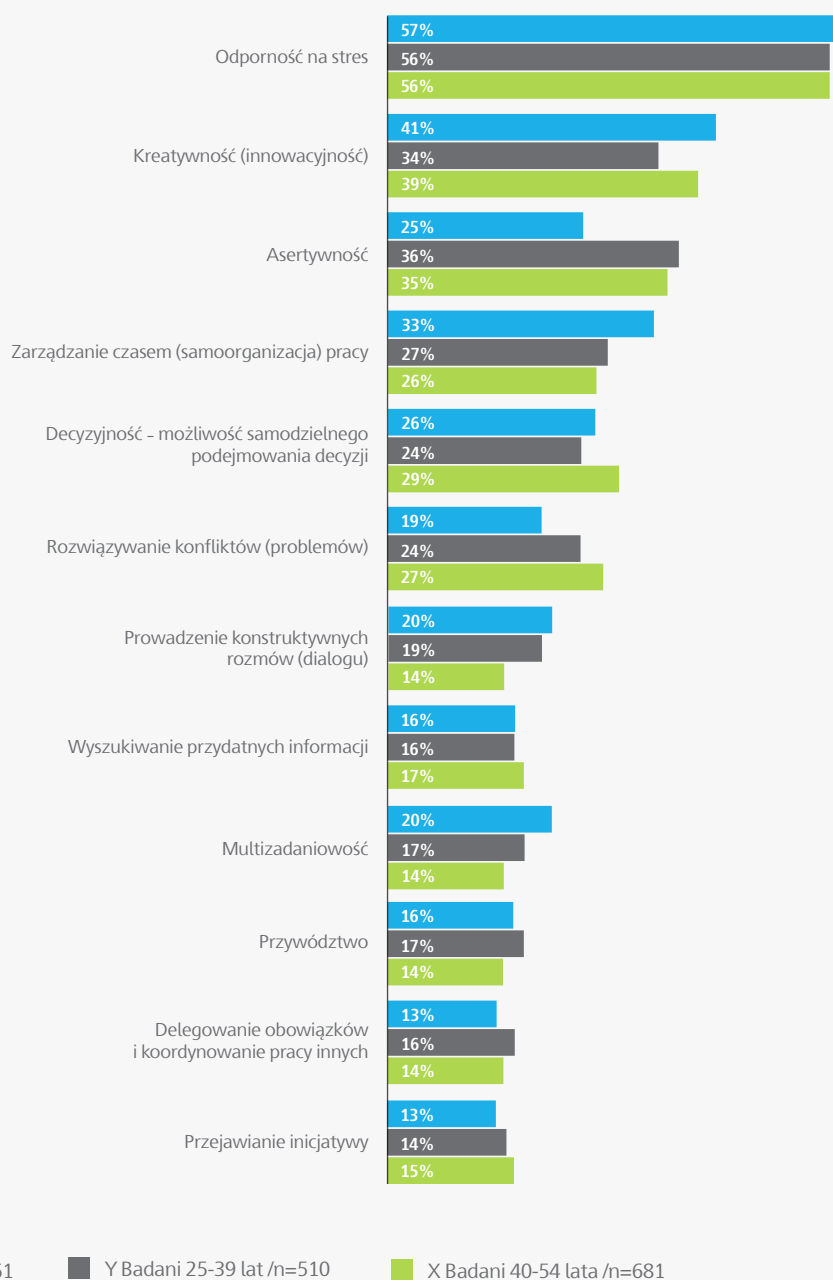
Asertywność czy rozwiązywanie konfliktów są mniej istotnymi umiejętnościami dla pokolenia Z, ale wynika to z naturalnych cech młodzieży, która jeszcze nie miała takiej potrzeby i konieczności częstszego wykorzystywania tych umiejętności.

JAK CI SIĘ WYDAJE – ILE BĘDZIESZ ZARABIAŁ NETTO (NA RĘKĘ) MIESIĘCZNIE ZA 5 LAT?

JAKIE UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNE CHCIAŁBYŚ POSIADAĆ W ZWIĄZKU Z PRACĄ?

Badani wskazywali trzy najważniejsze umiejętności.

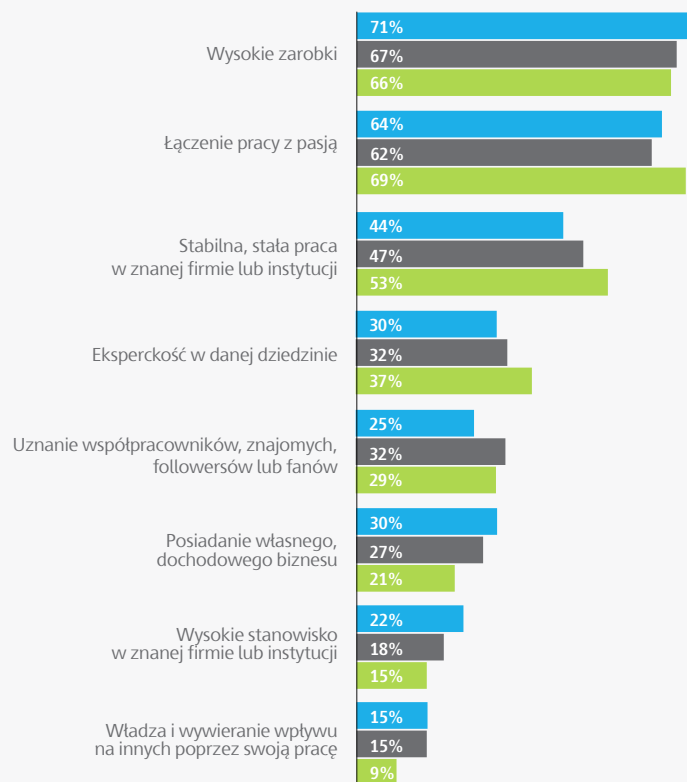
Dla wszystkich trzech badanych pokoleń oznaką sukcesu w życiu zawodowym są wysokie zarobki. Osoby starsze bardziej stawiają na stabilną pracę w znanej firmie lub instytucji (53 proc.) niż najmłodsze (44 proc.). To, co jeszcze bardzo odróżnia osoby z pokolenia Z i Y to posiadanie własnego dochodowego biznesu, jako oznaka sukcesu zawodowego (30 proc. vs. 20 proc.). **Zetki są pierwszym pokoleniem wychowanym całkowicie w czasach gospodarki rynkowej. Przeniknęła do nich moda na start-upy i chęć prowadzenia własnego**

biznesu, co już się przejawia w zarabianiu na własnym blogu, kanale na YouTube czy koncie na Instagramie. Można zakładać, że w przyszłości znacznie więcej osób z pokolenia Z będzie chciało prowadzić własną firmę niż ich poprzednicy.

Wydawać by się mogło, że łączenie pasji z pracą jako oznaka sukcesu zawodowego będzie częściej wskazywane przez osoby najmłodsze, jednak ten czynnik znalazł się na drugim miejscu również wśród osób z pokolenia X i Y.

CO JEST DLA CIEBIE OZNAKĄ SUKCESU W ŻYCIU ZAWODOWYM?

Badani wskazywali trzy najważniejsze odpowiedzi.

Osoby z pokolenia Z i Y chyba jeszcze nie zdają sobie sprawy, że rynek pracy, który znają, w ciągu ich życia zawodowego bardzo się zmieni i zmusi do przebranżawiania się. Co piąta Zetka (19 proc.) i co piąty milenials (21 proc.) uważają, że nie będą musieli ani razu w ciągu swojego życia zmieniać zawodu, a tylko 7 proc. X-ów i 6 proc. Y-ów sądzi, że zmieni go więcej niż 5 razy.

SPOTDATA

www.spotdata.pl

www.provident.pl